

Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Mr Dylan J. Williams
Prif Weithredwr – Chief Executive
CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGEFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING
PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	CORPORATE SCRUTINY COMMITTEE
DYDD MERCHER, 21 IONAWR 2026 am 9.30 y bore	WEDNESDAY, 21 JANUARY 2026 at 9:30 am
SIMABRY CYNGOR , SWYDDFEYDD Y CYNGOR AC YN RHITHIOL DRWY ZOOM	COUNCIL CHAMBER, COUNCIL OFFICES AND VIRTUALLY VIA ZOOM
Swyddog Pwyllgor	Ann Holmes 01248 752518 Committee Officer

AELODAU / MEMBERS

Cynghorwyr / Councillors:-

PLAID CYMRU / THE PARTY OF WALES

Geraint Bebb, John Ifan Jones, Jackie Lewis, Llio A. Owen, Alwen Watkin,
Sonia Williams (*Is-Gadeirydd/Vice-Chair*), Arfon Wyn

Y GRWP ANNIBYNNOL / THE INDEPENDENT GROUP

Dafydd Rhys Thomas

LLAFUR CYMRU/ WELSH LABOUR

Keith Roberts

ANNIBYNNWYR MÔN / ANGLESEY INDEPENDENTS

Jeff Evans (*Cadeirydd/Chair*), Aled Morris Jones (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru/Welsh Liberal Democrats), R. Llewelyn Jones

AELODAU CYFETHOLEDIG (Gyda hawl pleidleisio ar faterion Addysg) / CO-OPTED MEMBERS (With voting rights when dealing with Educational matters)

John Tierney (Yr Eglwys Gatholig / The Catholic Church)
Wenda Owen (Yr Eglwys yng Nghymru / The Church in Wales)
Kathryn Seeney (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Cynradd/Parent Governor –
Primary Schools Sector)
Christina Williams (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Uwchradd ac ADY/Parent
Governor- Secondary Schools Sector and ALN)

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddedig yr Awdurdod.

R H A G L E N

1 YMDDIHEURIADAU

2 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

3 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL (Tudalennau 1 - 8)

Cyflwyno cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 18 Tachwedd 2025.

4 SEFYDLU CYLLIDEB 2026/27: CYNIGION DRAFFT CYCHWYNNOL AR GYFER Y GYLLIDEB REFENIW (Tudalennau 9 - 40)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151.

5 ADRODDIAD CYNNYDD Y PANEL SGRIWTINI ADNODDAU

Derbyn adroddiad llafar gan Gadeirydd y Panel.

6 CYNLLUN STRATEGOL TUAG AT SERO NET 2026 - 2031 (Tudalennau 41 - 64)

Cyflwyno adroddiad y Rheolwr Newid Hinsawdd.

7 BLAEN RAGLEN WAITH 2025/26 (Tudalennau 65 - 72)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Democratiaeth.

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd yn yr Ystafell Bwyllgor ac ar Zoom ar 18 Tachwedd 2025

YN BRESENNOL: Y Cynghorydd Jeff Evans (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Sonia Williams (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr Aled M. Jones, R. Llewelyn Jones, Jackie Lewis, Llio A. Owen, Keith Roberts, Dafydd Rhys Thomas, Arfon Wyn.

Aelodau Cyfetholedig: Mr John Tierney (Yr Eglwys Gatholig Rufeinig)

Aelodau Portffolio

Y Cynghorydd Gary Pritchard (Arweinydd ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd), Neville Evans (Aelod Portffolio Gwasanaethau Oedolion), Carwyn Jones (Aelod Portffolio Tai a Diogelwch Cymunedol), Dyfed Wyn Jones (Aelod Portffolio Plant, Pobl Ifanc a Theuluoedd), Alun Roberts (Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth, Morwrol ac Eiddo), Dafydd Roberts (Aelod Portffolio Addysg a'r Gymraeg), Nicola Roberts (Aelod Portffolio Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd), Ieuan Williams (Aelod Portffolio Prifffyrdd, Gwastraff a Newid Hinsawdd), Robin Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer).

WRTH LAW:

Prif Weithredwr
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc
Pennaeth Gwasanaethau Oedolion (AWO)
Pennaeth Democratiaeth (DS)
Pennaeth Proffesiwn AD a Thrawsnewid
Rheolwr Perfformiad a Phrosiectau (GP)
Rheolwr Addysg Plant sy'n Derbyn Gofal, Ieuenctid a Llesiant Plant (SW)
Swyddog Pwyllgor (ATH)
Swyddog Gweddarlledu (FT)

YMDDIHEURIADAU: Y Cynghorydd Geraint Bebb, Kathryn Seeney (Aelod Cyfetholedig - Rhiant Lywodraethwr, Sector Cynradd), Christina Williams (Aelod Cyfetholedig - Rhiant Lywodraethwr, Sector Uwchradd ac ADY), Rhys H. Hughes (Dirprwy Brif Weithredwr), Lynn Ball (Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor / Swyddog Monitro)), Ned Michael (Pennaeth Gwasanaethau Tai), Huw Percy (Pennaeth Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo)

HEFYD YN BRESENNOL:

Y Cynghorydd Glyn Haynes

Croesawodd y Cadeirydd bawb oedd yn bresennol i'r cyfarfod ac estynnodd groeso arbennig i'r Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas, a benodwyd yn aelod o'r pwyllgor yn ddiweddar. Mynegodd y Cadeirydd ei dristwch yn dilyn marwolaeth y Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes, MBE, yr wythnos ddiwethaf. Bu'n aelod o'r Cyngor ers blynyddoedd maith. Ar ran y pwyllgor, cydymdeimlodd yn ddwys â theulu a ffrindiau'r Cynghorydd Hughes. Safodd yr Aelodau a swyddogion fel arwydd o barch a chydymdeimlad.

1. DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

2. COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 15 Hydref 2025 a chadarnhawyd eu bod yn gywir.

3. MONITRO PERFFORMIAD: CERDYN SGORIO CORFFORAETHOL CH2 2025/26

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid oedd yn ymgorffori'r Cerdyn Sgorio ar gyfer Chwarter 2 blwyddyn ariannol 2025/26 i'w ystyried gan y Pwyllgor. Mae adroddiad y cerdyn sgorio yn manylu ar berfformiad y dangosyddion allweddol sy'n gysylltiedig â chyflawni gweithredoedd dyddiol y Cyngor er mwyn cefnogi amcanion ehangach Cynllun y Cyngor.

Cyflwynodd y Cynghorydd Carwyn Jones, Aelod Portffolio Tai a Diogelwch Cymunedol, adroddiad y cerdyn sgorio yn ei rôl flaenorol fel aelod portffolio busnes corfforaethol a phrofiad y cwsmer. Nododd bod mwyafrif y dangosyddion (87%) sydd â thargedau penodol wedi perfformio'n dda yn ystod y chwarter, a bod eu statws yn Wyrdd neu Felyn. Roedd enghreifftiau nodedig o berfformiad da y cyfeirir atynt yn adran 2.3 yn yr adroddiad yn cynnwys gosod 11 system wresogi carbon isel yn adeiladu'r Cyngor fel rhan o brosiectau'r cyngor i fynd i'r afael â newid hinsawdd a'i ymrwymiad i fod yn gyngor sero net. Nododd hefyd fod rheolaeth ariannol gadarn, gan gynnwys monitro cyllidebau referniw a chyfalaf yn effeithiol, yn holl bwysig er mwyn caniatáu i'r Cyngor ddarparu gwasanaethau a chyflawni ei nodau strategol. Cyfeiriodd y Cynghorydd Carwyn Jones at saith dangosydd sy'n Goch neu'n Oren yn erbyn eu targedau ar hyn o bryd, fel yr amlinellir yn adran 2.2, ynghyd â'r mesurau lliniaru cysylltiedig. Roedd y meysydd hyn yn ymwneud â Thai (ail-osod eiddo gwag a gwireddu Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl), yr Economi (nifer y contractau angori blynyddol a chanran y busnesau risg uchel a archwiliwyd i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â deddfwriaeth hylendid bwyd), Newid Hinsawdd (ailgylchu gwastraff o'r cartref yn benodol) ac Iechyd Cyngor Cyfan (ymateb i geisiadau Rhyddid Gwybodaeth yn unol â'r amserlen). Cadarnhaodd fod yr holl feysydd hyn yn cael eu monitro gan y Tîm Arweinyddiaeth.

Wrth adolygu'r cerdyn sgorio corfforaethol ar gyfer yr ail chwarter, cododd y pwyllgor y pwyntiau canlynol:-

- Mynegodd aelod o'r pwyllgor bryderon am dipio anghyfreithlon yn ardal Ynys Gybi a Chaergybi. Dywedodd yr aelod fod Biffa yn ymateb yn brydlon i ddigwyddiadau o'r fath a'i fod yn gwerthfawrogi hynny, ond gofynnodd a oedd y sefyllfa wedi gwella?

Cadarnhaodd y Cynghorydd Ieuan Williams, Aelod Portffolio, Priffyrdd a Gwastraff, fod y dangosydd sy'n mesur nifer y diwrnodau gwaith a gymerwyd ar gyfartaledd i glirio digwyddiadau tipio anghyfreithlon yn Wyrdd ac yn unol â'r targed, ac mae'n dyst i effeithlonrwydd ymateb Biffa. Nododd, fodd bynnag, fod 70% o dipio anghyfreithlon yn digwydd mewn un ardal benodol yng Nghaergybi. Codwyd y mater gyda'r Prif Swyddog Rheoli Gwastraff a chadarnhaodd fod pob ateb posib yn cael ei ystyried. Gwelwyd rhywfaint o welliant, ac mae llai o eitemau mawr yn cael eu tipio'n anghyfreithlon, er bod

digwyddiadau dros nos yn parhau i greu heriau o ran darganfod pwy sy'n gyfrifol ac o safbwynt gorfodaeth. Cynhelir cyfarfod pellach i drafod y mater hwn.

Mewn cwestiwn dilynol, gofynnodd y pwyllgor pa mor debygol yw'r Cyngor o gyflawni'r targed a osodwyd gan Lywodraeth Cymru, sef ailgylchu 70%, a ph'un a yw Llywodraeth Cymru wedi rhoi arwydd y byddai'n dirwyo'r cyngor os nad yw'n cyrraedd y targed.

Dywedwyd wrth y pwyllgor fod perygl y gallai'r Cyngor wynebu dirwyon ariannol oni bai y gall ddangos ei fod yn cymryd camau positif i gyrraedd y targed. Nodwyd fod perfformiad tua 3.7% o dan y targed ar hyn o bryd. Er mwyn mynd i'r afael â hyn, cyflwynir adroddiad sy'n nodi'r gweithredoedd a'r opsiynau i'r Pwyllgor Gwaith yn y Flwyddyn Newydd, a'r bwriad yw derbyn caniatâd i ymgynghori ar yr opsiynau hynny. Y Cyngor Llawn fyddai wedyn yn cymeradwyo a mabwysiadu'n derfynol, gan roi cyfle i bob aelod fynegi ei farn.

Cadarnhaodd y Cynghorydd Gary Pritchard, Arweinydd y Cyngor, ei fod wedi cyfarfod â Dirprwy Brif Weinidog Llywodraeth Cymru, a nododd fod Llywodraeth Cymru yn tynhau ei safbwynt ar ailgylchu a'i fod yn rhoi pwysau cynyddol ar gynghorau i gydymffurfio. Dywedodd fod y cyfarfod â'r Dirprwy Brif Weinidog yn un cynhyrchiol, ac roedd yn pwysleisio bod angen i gynghorau ddangos eu bod wedi ymrwymo i gyflawni'r targed uchelgeisiol hwn. Dywedodd yr Arweinydd fod y Cyngor wedi bod yn defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol i hyrwyddo pwysigrwydd ailgylchu a rhannu canllawiau ar sut i wneud hynny. Y bwriad yw cynorthwyo'r Cyngor i gyflawni'r targed ac osgoi dirwyon posib, yn ogystal â sicrhau grantiau er mwyn gwella cyfleusterau ailgylchu ar yr ynys. Derbyniwyd awgrymiadau ar gyfer gwella prosesau ailgylchu ar y cyfryngau cymdeithasol a byddant yn cael eu cynnwys fel rhan o'r trafodaethau sy'n mynd rhagddynt.

Gofynnodd y pwyllgor gwestiynau ychwanegol ynglŷn â pham fod cyfraddau ailgylchu wedi gostwng o fewn adeiladu'r cyngor a ph'un a ddylai'r Cyngor ystyried treialu dulliau ar gyfer casglu gwastraff plastig meddal nad oes modd ei ailgylchu (megis bagiau, deunydd lapio a ffilm plastig), fel y gwneir gan rai awdurdodau lleol eraill, er mwyn cynorthwyo i gyflawni targed Llywodraeth Cymru. Nodwyd bod rhai archfarchnadoedd yn casglu'r math yma o wastraff ac awgrymwyd y gallai'r Cyngor ystyried cymryd rhan mewn cynlluniau o'r fath. Gofynnwyd a yw'r Bwrdd Rhaglen yn edrych ar y mater hwn.

Esboniodd y Cynghorydd Ieuan Williams, Aelod Portffolio ar gyfer Prifffyrdd a Gwastraff, nad oes targed ar gyfer ailgylchu gwastraff o adeiladau'r Cyngor ar hyn o bryd gan fod hwn yn ddangosydd newydd. Roedd yn cydnabod bod angen gwneud rhagor i hyrwyddo ailgylchu ac addysgu staff am ailgylchu o fewn eu sefydliadau, gan gynnwys ysgolion a chanolfannau hamdden, a thynnwyd sylw at yr angen i fuddsoddi mewn biniau ailgylchu pwrpasol ar gyfer adeiladau'r cyngor. Sicrhaodd y pwyllgor y byddai'n codi'r mater hwn gyda'r gwasanaeth yn ystod ei gyfarfodydd rheolaidd gyda'r adran ac y byddai'n adrodd yn ôl ar gynnydd cyn pen chwe mis. Mewn perthynas â gwastraff plastig na ellir ei ailgylchu, nododd mai lleiafrif o gynghorau'n unig sy'n treialu casglu'r math hwn o blastig gan fod angen adnoddau arbennig i'w brosesau ac megis dechrau datblygu mae'r maes hwn. Er hynny, addawodd y byddai'n codi'r mater gyda'r gwasanaeth ac yna'n adrodd yn ôl.

Ychwanegodd y Cynghorydd Gary Pritchard, yr Arweinydd, fod hyn yn gysylltiedig â'r angen ehangach y cyfeiriwyd ato'n gynharach, o ran buddsoddi yng nghyfleusterau ailgylchu'r Cyngor er mwyn gallu casglu gwahanol fathau o ddeunydd gwastraff. Y pwyslais yw bod y Cyngor yn datblygu cynllun clir, ac mae'n gwneud hynny mewn trafodaeth â WRAP Cymru (Rhaglen Weithredu ar Wastraff ac Adnoddau) Llywodraeth Cymru, er mwyn sicrhau fod yr amodau ar waith i gyflawni targed Llywodraeth Cymru a thrwy hynny sicrhau'r buddsoddiad angenrheidiol yn ei ganolfannau ailgylchu er mwyn rheoli gwastraff o'r fath.

Dywedodd y Prif Weithredwr fod WRAP Cymru'n dewis awdurdodau lleol i gymryd rhan mewn cynlluniau peilot, gyda chefnogaeth ariannol gan Lywodraeth Cymru. Mae'r

dystiolaeth a gynhyrchir yn sgil y cynlluniau peilot hyn yn sail i weithredoedd a phenderfyniadau mewn awdurdodau eraill. Awgrymodd y byddai'n ddoeth disgwyl i WRAP Cymru gyhoeddi canlyniadau ei gynlluniau cyn gweithredu yma ym Môn.

- Mae dangosydd Economi DPA 04 (cyfanswm nifer y cwsmeriaid sydd â chytundebau angori blynyddol) yn tanberfformio, a nododd y pwyllgor mai un rheswm am hyn yw'r system bresennol lle mae darn o wely'r môr yn cael ei osod ar brydles. Mae hyn yn golygu fod rhaid i'r deiliaid prydles wedyn brynu cyfarpar angori a threfnu iddo gael ei osod gan drydydd parti, ond nid yw'r trefniant hwn yn un deniadol. Holwyd p'un a fyddai, yn y tymor hwy, yn well i'r Cyngor fuddsoddi yn y cyfarpar ei hun, ac efallai y byddai wedyn yn denu mwy o gwsmeriaid, a chynyddu nifer y bobl sy'n prynu contractau angori er mwyn cyrraedd y targed.

Esboniodd y Cyngorydd Alun Roberts, Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth, Morwrol ac Eiddo, fod 51 contract angori wedi'u cymeradwyo yn ystod Chwarter 2, yn erbyn targed o 65, ond mae angen ystyried p'un a yw'r targed yn realistig o dan yr amodau presennol, gan fod arferion perchnogion cychod wedi newid a'u bod yn ffafrio cyfleusterau a ddarperir mewn marinas. Ychwanegodd y byddai angen buddsoddiad sylweddol gan y Cyngor ac nid yw hynny'n bosib o fewn y gyllideb bresennol, ac efallai na fyddai'n gwireddu'r buddion a ddisgwylir, o gymharu â pha mor gyfleus yw'r marinas a'r adnoddau sydd ganddynt i'w cynnig.

- Nododd y pwyllgor fod y cyngor wedi derbyn 2,467 o geisiadau Rhyddid Gwybodaeth erbyn diwedd Chwarter 2 a bod yr ymatebion i 111 ohonynt yn hwyr. Gan fod y ceisiadau mor niferus, gofynnodd yr aelodau a oedd unrhyw batrymau, tueddiadau neu feysydd ffocws yn dod i'r amlwg.

Mewn ymateb, nodwyd bod y Swyddog Diogelu Data Dros Dro yn adolygu trefniadau ymateb i geisiadau Rhyddid Gwybodaeth a'i fod yn bwriadu cyflwyno prosesau newydd. Oherwydd yr adolygiad, a'r angen i gydymffurfio â gofynion Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth, gohiriwyd trefniadau i gyflwyno'r system CRM, sef system y mae disgwyl iddi wella'r amseroedd ymateb. Er nad oedd data ar dueddiadau ar gael ar y pryd, byddai'n bosib ei ddarparu tu allan i'r cyfarfod, a phan fydd y system CRM yn weithredol bydd modd defnyddio'r system i gynhyrchu gwybodaeth o'r fath.

Hysbyswyd y pwyllgor hefyd fod swyddogion ar ddeall, yn anffurfiol, fod asiantaethau newyddion a lobiwyr yn defnyddio ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth yn gynyddol er mwyn cefnogi straeon ac ymgyrchoedd. Mae ffactorau eraill sydd wedi effeithio ar berfformiad y dangosydd yn cynnwys cymhlethdod y ceisiadau, gan eu bod yn aml yn cynnwys nifer o gwestiynau sy'n gofyn am ymateb gan fwy nag un gwasanaeth, diffyg capasiti o ran adnoddau cefnogi canolog, a'r angen i gydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data, gan olygu bod rhaid ystyried a dadansoddi pob cais yn ofalus. Mae Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth yn edrych ar sefydliadau sydd â chyfradd gydymffurfio o lai na 70%, a nodwyd mai unwaith yn unig y mae cyfradd cydymffurfio'r Cyngor wedi disgyn yn is na'r trothwy hwnnw yn ystod y 10 mlynedd diwethaf.

Awgrymodd y Prif Weithredwr y dylid cynnal sesiwn frifio i aelodau ymhen blwyddyn er mwyn adolygu effaith y system CRM ac asesu'r data a'r wybodaeth a ddarperir gan y system mewn perthynas â cheisiadau Rhyddid Gwybodaeth.

- Nododd y pwyllgor fod perfformiad y DPA Tai wedi gwella, yn enwedig o ran lleihau'r amser a gymerir i ailosod eiddo gwag a gwireddu grantiau cyfleusterau i'r anabl. Holodd yr aelodau ynghylch cynlluniau yn y tymor hwy i wella perfformiad er mwyn cyrraedd y targed.

Cadarnhaodd y Cyngorydd Carwyn Jones, sef yr Aelod Portffolio Tai a Diogelwch Cymunedol newydd, ei fod yn trefnu cyfarfodydd gyda rheolwyr a swyddogion tai er mwyn adolygu cynnydd a nodi pa gymorth sydd ei angen i gynnal y gwelliannau. Mae prosesau newydd yn dechrau dwyn ffrwyth ac mae nifer y diwrnodau a gymerir ar gyfartaledd i

ailosod unedau wedi gostwng bellach i 54 diwrnod. Nododd hefyd fod trefniadau caffael newydd wedi cynyddu capasiti ac fe addawodd y byddai'n parhau i ymdrechu i wella perfformiad. Cadarnhaodd y Cynghorydd Robin Williams, y Dirprwy Arweinydd a'r cyn Aelod Portffolio Tai, fod y sefyllfa'n gwella hefyd.

Codwyd pryderon gan un aelod ynglŷn ag eiddo gwag yn ardal Aberffraw a dywedodd nad oes neb yn byw ynddyn nhw er mai'r bwriad oedd eu hailosod. Cyfeiriodd yr aelod hefyd at broblemau sy'n codi wrth i denantiaid mewn ardaloedd arfordirol poblogaidd gyfnewid eu heiddo gyda thenantiaid mewn trefi yn Lloegr, trwy sianelau megis Facebook, a dywedodd fod hynny'n cael effaith ar y Gymraeg.

Pwysleisiodd y Cynghorydd Gary Pritchard y dylai aelodau roi gwybod i'r Aelod Portffolio Tai neu'r Pennaeth Gwasanaethau Tai am eiddo cyngor gwag yn eu hardaloedd er mwyn i'r cyngor ymchwilio'r mater. Esboniodd fod angen mwy o amser i ddod ag eiddo sy'n cael prynu gan y Cyngor yn ôl i ddefnydd gan fod rhaid iddynt gydymffurfio â Safonau Ansawdd Tai Cymru. Cadarnhaodd hefyd fod deddfwriaeth bresennol y llywodraeth ganolog yn rhoi'r hawl i denantiaid tai cymdeithasol gyfnewid eiddo mewn ardaloedd awdurdodau lleol gwahanol, neu gymdeithasau tai, ar yr amod fod y ddau barti yn cytuno, ac ni all y Cyngor reoli hynny.

Dywedodd y Cadeirydd wrth y pwyllgor ei fod wedi cael cyfarfod â'r Pennaeth Gwasanaethau Tai yn dilyn y cyfarfod diwethaf. Roeddent wedi cael trafodaeth gynhyrchiol a chadarnhaol. O ganlyniad, argymhellwyd trefnu sesiwn frifio i aelodau er mwyn rhoi sylw i holl agweddau'r Gwasanaethau Tai, er mwyn darparu rhagor o wybodaeth am faterion megis amserlenni ar gyfer gosod eiddo a phrynu eiddo.

- Gofynnodd y Pwyllgor am ddiweddariad ar y dangosydd Economi DPA 07, sydd yn mesur canran y busnesau risg uchel sy'n destun archwiliadau a drefnwyd er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â deddfwriaeth Hylendid Bwyd.

Esboniodd y Cynghorydd Nicola Roberts, Aelod Portffolio Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd, fod cyfyngiadau capasiti yn un o'r rhesymau bod y dangosydd yn tanberfformio. Nododd fod y rheoliadau newydd ar gyfer trwyddedu ac archwilio safleoedd megis stiwdios tatwio a salonau harddwch yn golygu fod swyddogion wedi gorfod blaenoriaethu'r gwaith hwn. Cadarnhaodd fod yr holl fusnesau yn y categori risg uchaf wedi cael eu hasesu a bod swyddog dros dro yn cael ei gyflogi er mwyn helpu i glirio'r archwiliadau sydd angen eu cwblhau. Dylai hyn olygu fod y ffigyrau yn yr adroddiadau Chwarter 3 a 4 yn well.

- Nododd y pwyllgor fod y dangosydd Gofal Cymdeithasol a Llesiant DPA 11, sydd yn mesur nifer yr ymweliadau â chanolfannau hamdden, yn is na'r targed yn Ch2 a bod tuedd ar i lawr yn dod i'r amlwg. Gofynnodd yr aelodau am esboniad.

Hysbyswyd yr aelodau fod y cyfnod yn cynnwys misoedd yr haf pan gynhelir nifer o weithgareddau mewn lleoliadau yn y gymuned ar hyd a lled yr ynys, yn hytrach nag yn y canolfannau hamdden. Yn hytrach na dehongli'r ffigyrau fel rhai sy'n dangos bod llai o bobl yn cymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden, dylid edrych arnynt fel rhai sy'n adlewyrchu newid o ran lleoliad y gweithgareddau. Nodwyd hefyd bod yr ystafell ffitrwydd yng Nghanolfan Hamdden Caergybi a'r neuadd chwaraeon yng Nghanolfan Hamdden Plas Arthur wedi bod ar gau er mwyn eu hadnewyddu yn ystod y cyfnod, a gallai hynny fod wedi cael effaith ar y niferoedd. Efallai bod y tywydd da wedi annog mwy o bobl i wneud gweithgareddau yn yr awyr agored.

Awgrymodd y Cynghorydd Gary Pritchard, yr Arweinydd, fod DPA 12, sef nifer y bobl sy'n cymryd rhan yng ngweithgareddau Môn Actif, yn adlewyrchu cyfranogiad cyffredinol yn well. Bu'r Cyngor yn pwysu ar Lywodraeth Cymru i adolygu DPA 11 er mwyn cynnwys cyfranogiad ehangach, a bydd yn parhau i bwysu am newid.

Mynegodd y pwyllgor ei werthfawrogiad o'r hyn y mae Môn Actif yn parhau i'w gyflawni ac roedd yn cydnabod manteision iechyd ac ataliol cymryd rhan mewn gweithgareddau

hamdden. Roedd yr aelodau hefyd yn croesawu'r dangosydd Tai DPA 02, oedd yn adrodd ar sgôr boddhad tenantiaid o 88% mewn perthynas â'r gwasanaeth trwsio ymatebol.

Ar ôl adolygu'r Cerdyn Sgorio Corfforaethol ar gyfer Ch2 2025/26 ac ystyried yr ymatebion i'r materion a godwyd, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol i -

- **Nodi adroddiad y Cerdyn Sgorio Corfforaethol ar gyfer Chwarter 2 2025/26, yn cynnwys y meysydd y mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn eu harchwilio er mwyn eu rheoli a sicrhau gwelliannau pellach yn y dyfodol. Roedd y meysydd hyn yn ymwneud â Thai (ail-osod eiddo gwag a gwireddu Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl), yr Economi (nifer y contractau angori blynyddol ac archwilio busnesau risg uchel i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â deddfwriaeth hylendid bwyd), Newid Hinsawdd (ailgylchu gwastraff o'r cartref) ac lechyd Cyngor Cyfan (ymateb i geisiadau Rhyddid Gwybodaeth yn unol â'r amserlen).**
- **Argymhell adroddiad y cerdyn sgorio a'r mesurau lliniaru a gynhwysir ynddo i'r Pwyllgor Gwaith.**

Gweithred ychwanegol: Cynnal sesiwn frifio i aelodau ymhen blwyddyn er mwyn adolygu effaith y system CRM ac asesu'r data a'r wybodaeth y mae'r system yn gallu eu darparu mewn perthynas â cheisiadau Rhyddid Gwybodaeth.

4. ADRODDIAD HUNANASESIAD A PHERFFORMIAD (LLESIANT) 2024/25

Cyflwynwyd i'r Pwyllgor ei ystyried, adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid yn ymgorffori'r Adroddiad Hunanasesiad a Pherfformiad (Llesiant) 2024/25. Mae'n ofynnol llunio a chyhoeddi'r adroddiad o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 2021 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Cyflwynodd y Cynghorydd Carwyn Jones, Aelod Portffolio Tai a Diogelwch Cymunedol, adroddiad y cerdyn sgorio yn ei rôl flaenorol fel aelod portffolio busnes corfforaethol a phrofiad y cwsmer, a nododd mai'r adroddiad ar gyfer 2024/25 oedd y tro cyntaf i'r Cyngor gyfuno ei adroddiad hunanasesiad, perfformiad a llesiant. Mae'r ddogfen yn dangos fod y Cyngor yn defnyddio dull integredig ar gyfer cynllunio, rheoli perfformiad a hyrwyddo llesiant cenedlaethau'r dyfodol. Mae'n darparu tystiolaeth i ddangos sut y gwnaeth y Cyngor gyflawni ei amcanion strategol a'i flaenoriaethau, sut y bu iddo ddefnyddio adnoddau'n effeithlon a rheoli risgiau'n effeithiol.

Mae'r adroddiad yn cynnig trosolwg clir o gynnydd yn erbyn ymrwymïadau 2024/25 yn y Ddogfen Gyflawni Flynyddol, yr amcanion strategol hir dymor a nodir yng Nghynllun y Cyngor hyd at 2028, ac ymrwymïadau o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae hefyd yn adlewyrchu canlyniadau'r broses adolygu gwasanaethau, lle bu i'r naw gwasanaeth o fewn y Cyngor gynnal hunanasesiad yn erbyn pedwar maen prawf - cynllunio gwasanaethau, cynllunio ariannol, cynllunio'r gweithlu a llywodraethu - ac mae'n amlygu'r meysydd sydd angen eu gwella. Mae'r adroddiad hefyd yn cofnodi cynnydd mewn perthynas â materion gwella a nodwyd yn yr hunanasesiad blaenorol.

Wrth graffu ar yr adroddiad, trafododd y pwyllgor y materion canlynol -

- Nododd yr aelodau fod yr Arolwg Preswylwyr Cenedlaethol 2024 yn dangos fod 32% o ymatebwyr yn dweud eu bod yn ymddiried yn y Cyngor. Gofynnodd yr aelodau a ddylai hyn fod yn destun pryder a pha gamau y gellir eu cymryd i gryfhau hyder y cyhoedd.

Roedd yr Arweinydd, y Cynghorydd Gary Pritchard, yn cydnabod fod y ffigwr yn siomedig, er nad yw'n anarferol o gymharu ag awdurdodau eraill. Nododd fod creu ymddiriedaeth yn gallu bod yn heriol, yn enwedig yn yr hinsawdd sydd ohoni, gan fod hyder mewn cynrychiolwyr etholedig yn gyffredinol isel ar bob lefel. Pwysleisiodd fod y Cyngor wedi ymrwymo i arddangos uniondeb a hygredd ac i wasanaethu pobl yr ynys.

Ychwanegodd y Prif Weithredwr fod gan y cyhoedd lai o hyder yn y sector gyhoeddus yn gyffredinol, ac mae'r cyfryngau cymdeithasol yn aml yn dylanwadu ar ganfyddiadau'r cyhoedd. Nododd fod safle'r cyngor yn eithaf cyffredin ac, er bod gwella bob amser yn ddymunol, nid yw'r sefyllfa'n rhy bryderus o ystyried ffactorau a dylanwadau allanol.

Trafododd yr aelodau bwysigrwydd hyrwyddo gwaith y Cyngor yn fwy effeithiol. Fe wnaeth yr aelodau dynnu sylw at nifer o ddatblygiadau cadarnhaol, megis y Porthladd Rhydd, cynllun niwclear newydd yn y Wylfa, a nodwyd bod hen safle Alwminiwm Môn wedi cael ei brynu ar gyfer y parc ffyniant. Mae hyn oll yn dangos bod yr ynys yn edrych tua'r dyfodol a'i bod yn ffynnu'n economaidd. Er eu bod yn cydnabod fod y cyfryngau cymdeithasol yn gallu rhannu camwybodaeth a negyddiaeth, roeddent yn cydnabod hefyd y gall y cyfrwng hwn fod yn arf gwerthfawr ar gyfer cyfathrebu, ymgysylltu a gonestrwydd. Nodwyd hefyd fod consensws gwleidyddol diweddar ynghylch materion o bwys yn adlewyrchu agwedd aeddfed a chyd-ymrwymiad i wasanaethu preswylwyr a'u cymunedau.

- Gofynnodd y pwyllgor gwestiwn ychwanegol ynghylch sut fyddai'r Cyngor yn gallu cryfhau ei brosesau ymgynghori er mwyn sicrhau fod preswylwyr yn wybodus a'u bod yn ddigon hyderus i ymateb.

Esboniodd y Rheolwr Prosiectau a Pherfformiad fod canllawiau staff ynglŷn ag ymgynghori ac ymgysylltu wedi cael eu hadolygu. Mae'r canllawiau diwygiedig yn darparu cyngor ynglŷn â sut i gyrraedd ystod eang o breswylwyr, a rhoddir pwyslais arbennig ar ymgysylltu â grwpiau anodd eu cyrraedd. Mae'r canllawiau wedi cael eu cymeradwyo ac maent wrthi'n cael eu llwytho ar fewnwyd y Cyngor er mwyn sicrhau eu bod ar gael i staff. Mae hefyd yn cynnwys canllawiau ar gynnal asesiadau effaith yn sgil newidiadau polisi neu ddatblygiadau sylweddol, a'r nod yw sicrhau ymgynghoriadau mor effeithiol a chynhwysol â phosib.

- Gofynnodd y pwyllgor am ddiweddariad ar y Strategaeth Ofal Dydd oedd yn Oren ar y tabl sy'n dangos cynnydd gwaith yn ystod 2024/25.

Dywedodd y Cynghorydd Neville Evans, Aelod Portffolio Gwasanaethau Oedolion, fod y cyngor wedi datblygu'r ddarpariaeth gofal dydd yn ardal Caergybi, trwy integreiddio gwasanaethau yn y gymuned a chanolbwyntio ar grwpiau gweithgareddau llai a phwrpasol, a nododd fod defnyddwyr gwasanaeth wedi croesawu'r datblygiadau hyn. Yr uchelgais yn yr hir dymor yw ymestyn y model hwn ar hyd a lled yr ynys. Pwysleisiodd bod gwrando ar ddefnyddwyr gwasanaeth a gofawyr yn bwysig wrth gynllunio gwasanaethau, a nododd fod cyfarfod diweddar gydag unigolion sy'n byw â dementia wedi bod yn werthfawr, a chyfeiriodd at gyfarfod arall sydd ar y gweill gyda gofawyr.

Cadarnhaodd y Pennaeth Gwasanaethau Oedolion fod y cyngor yn symud tuag at fodel sy'n canolbwyntio ar y gymuned, lle mae grwpiau llai o bobl yn cymryd rhan mewn ystod ehangach o weithgareddau a ddewisir gan y defnyddwyr gwasanaeth eu hunain. Trwy brynu bws mini gellir ehangu cyfleoedd cyfranogi ymhellach. Esboniodd fod pontio i ddarpariaeth yn y gymuned yn golygu bod rhaid i staff addasu hefyd, ac mae hyn yn cael ei drafod fel rhan o broses ymgysylltu driphlyg sy'n cynnwys defnyddwyr gwasanaeth, gofawyr a staff.

- Yn dilyn cyhoeddi y byddai gorsaf bŵer niwclear fechan newydd yn cael ei hadeiladu ar safle'r Wylfa, gofynnodd y pwyllgor am gadarnhad o'r camau sy'n cael eu cymryd i sicrhau darpariaeth addysg a chyfleoedd hyfforddi addas er mwyn caniatáu i bobl ifanc lleol ennill sgiliau angenrheidiol er mwyn manteisio ar gyfleoedd gwaith posib, ynghyd â'r capasiti i ddarparu cyrsiau o'r fath. Cyfeiriwyd hefyd at gynllunio, a nododd yr aelodau fod y Cynllun Datblygu Lleol presennol wedi dyddio bellach ac nid yw'n adlewyrchu amgylchiadau nac anghenion presennol yr ynys.

Roedd y Cynghorydd Gary Pritchard, Arweinydd y Cyngor, yn cydnabod ei bod yn bwysig sicrhau fod buddiannau'r datblygiad yn yr Wylfa'n cael eu gwireddu er budd trigolion yr

ynys. Nododd y byddai'r gofynion penodol yn fwy eglur unwaith y bydd trafodaethau wedi cychwyn gyda phartneriaid y Cyngor fel rhan o'r fenter hon. Pwysleisiodd y byddai gan y bartneriaeth sgiliau ranbarthol rôl allweddol, law yn llaw â phartneriaeth agos y Cyngor â Choleg Llandrillo Menai, wrth sefydlu llwyfan cadarn ar gyfer datblygu'r sgiliau sydd eu hangen ar y diwydiant.

Dywedodd y Prif Weithredwr fod y Cyngor yn cefnogi datblygiadau economaidd a'r buddion a ddaw i'r ynys a'i thrigolion yn eu sgil. Mae'r system gynllunio'n diffinio terfynau ac mae'n arfarnu asesiadau effaith mewn perthynas ag anghenion llafur a sgiliau, yn ogystal â dyrannu adnoddau er mwyn sicrhau y gall pobl ifanc dderbyn hyfforddiant angenrheidiol. Cyn i hyn ddigwydd, ni all y cyngor ond pwyso ar lywodraethau i ddarparu adnoddau, a rhaid cadw mewn cof pa mor bwysig yw amseru, h.y., mae'n rhaid i hyfforddiant arwain at swyddi gwirioneddol neu mae perygl o danseilio hyder y cyhoedd. Gall y cyngor gymryd nifer o gamau ymarferol i gryfhau cyfleoedd trwy weithio gyda'i bartneriaid yn y byd addysg a hyfforddiant, a chydau diwydiant hefyd, er mwyn sicrhau bod y swyddi newydd hyn yn cael eu hysbysebu'n lleol.

- Mynegodd yr aelodau bryderon am amseroedd ateb y ffôn a gofynnwyd hefyd a fyddai'n bosib i aelodau lleol dderbyn diweddariad ar gynlluniau rheoli llifogydd yn eu hardaloedd. Esboniodd y Prif Weithredwr na fu cais y Cyngor am arian gan Lywodraeth Cymru'n llwyddiannus, gan olygu ei bod yn anoddach rhoi'r cynlluniau ar waith, ond sicrhodd y pwyllgor y byddai aelodau lleol yn derbyn diweddariad.

Ar ôl adolygu'r Adroddiad Hunanasesiad a Pherfformiad (Llesiant) 2024/25, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol gymeradwyo'r adroddiad a'i argymhell i'r Pwyllgor Gwaith.

Gweithred ychwanegol - darparu diweddariad i aelodau lleol perthnasol ar gynlluniau rheoli llifogydd yn eu hardaloedd.

5. BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynwyd, i'w ystyried, adroddiad y Rheolwr Sgriwtini yn ymgorffori Blaen Raglen Waith y Pwyllgor hyd at fis Ebrill 2026.

Penderfynwyd -

- **Cytuno'r fersiwn gyfredol o'r Flaen Raglen Waith ar gyfer 2025/26.**
- **Nodi'r cynnydd a wnaed hyd yma o ran gweithredu'r Flaen Raglen Waith.**

**Y Cyngorydd Jeff Evans (Cadeirydd)
Cadeirydd**

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Sgriwtini

Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	21 Ionawr 2026
Pwnc:	Sefydlu Cyllideb 2026/27 (cyllideb refeniw)-cynigion drafft cychwynnol
Cadeirydd Sgriwtini:	Cynghorydd Jeff Evans

1. Pwy fydd yr aelod portffolio yn cyflwyno / arwain yr adroddiad?

Aelod Portffolio	Rôl
Cynghorydd Robin Williams	Aelod portffolio ar gyfer Cyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer
Swyddog Gwasanaeth (yn cefnogi)	Rôl
Marc Jones	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau)/ Swyddog 151

2. Pam y gofynnir i'r Pwyllgor Sgriwtini ystyried y mater

Mae'n gyfrifoldeb ar y Pwyllgor, yn unol â'i Gylch Gorchwyl, i gynorthwyo'r Cyngor a'r Pwyllgor Gwaith i ddadansoddi ei gyllideb ac i roi sicrwydd ynglŷn â pherfformiad a darpariaeth gwasanaethau yn unol a'r gyllideb.

3. Rôl y Pwyllgor Sgriwtini ac argymhellion

- ☐ Er sicrwydd
☒ Er argymhelliad i'r Pwyllgor Gwaith
☐ Er gwybodaeth

Argymhelliad: Cytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ar gyllideb refeniw ddrafft y Cyngor ar gyfer 2026/27 (gan ddefnyddio'r themau sgriwtini allweddol yn adran 5 isod)

4. Sut mae'r argymhelliad(ion) yn cyfrannu at amcanion Cynllun y Cyngor?

Cyswllt uniongyrchol â Chynllun y Cyngor a'r blaenoriaethau strategol. Bydd ystyriaeth y Pwyllgor o'r cynigion cyllidebol cychwynnol ar gyfer y flwyddyn nesaf yn cynnwys sut mae'r cynigion yn galluogi'r Cyngor i gyflawni ar Gynllun y Cyngor yn ogystal ag unrhyw risgiau penodol.

5. Themâu sgriwtini allweddol

1.

Cynigir y cwestiynau allweddol canlynol fel sail ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor o gynigion cyllidebol 2026/27:

1. Gan ddefnyddio'r wybodaeth ar gael i'r Pwyllgor ynghylch gwasanaethau'r Cyngor a'r setliad cyllidol drafft ar gyfer 2026/27, i ba raddau mae'r cynigion yn ymateb yn ddigonol i'r pwysau a'r heriau sy'n wynebu Gwasanaethau?
2. Pa risgiau penodol sydd i'r rhagdybiaethau sy'n sail i gyllideb ddrafft gychwynnol y Cyngor ar gyfer 2026/27?
3. I ba raddau mae'r Pwyllgor yn cefnogi cynnig y Pwyllgor Gwaith i beidio â chynyddu lefel y premiwm Treth Gyngor ar gyfer ail dai / tai gwag a pharhau i ddefnyddio £1m o'r incwm a godir o'r premiwm i gynorthwyo prynwyr tro cyntaf?
4. Beth ydy barn y Pwyllgor Sgriwtini ar y ffactorau allweddol sy'n sylfaen i gynigion cyllideb y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2026/27: - Gwarchodaeth i gyllidebau ysgolion a sicrhau bod ysgolion yn derbyn cynnydd sy'n gyfystyr i'r cynnydd mewn costau - Gwarchodaeth i gyllidebau Gwasanaethau Plant a Theuluoedd gyda darpariaeth i gyllido pwysau ar gyllidebau – Swm ychwanegol o £1.226m i gynorthwyo gwasanaethau dan bwysau (para 7.3 – 7.14 yn yr adroddiad isod)
5. Mae adroddiad y Swyddog Adran 151 yn trafod rhyddhau arian o falansau'r Cyngor. Beth ydy sylwadau'r Pwyllgor ynghylch rhyddhau cyfanswm o £1.68m o arian wrth gefn i gydbwyso'r gyllideb ar gyfer 2026/27?
6. I ba raddau y mae angen ystyried neu adnabod meysydd eraill i leihau costau nad ydynt wedi'u trafod yn nogfennaeth y Swyddog Adran 151?
7. Mae'n rhaid i'r Dreth Gyngor gynyddu'n uwch na lefel chwyddiant er mwyn cynnal tua'r un lefel o ddarpariaeth gwasanaeth â'r lefel bresennol ac i gwrdd â'r galw cynyddol am wasanaethau. Beth ydy sylwadau'r Pwyllgor ynghylch codiad o 5.1% yn y Dreth Gyngor er mwyn gwireddu cynigion y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2026/27? Os ddim, a ddylai'r cynnydd fod yn uwch neu'n is na'r hyn a argymhellir gan y Pwyllgor Gwaith a sut y dylid cyd-bwyso'r gyllideb?

6. Pwyntiau allweddol / crynodeb

CYD-DESTUN

- 1.1 Mae'r gwaith o graffu ar y broses gosod cyllideb wedi datblygu ac aeddfedu dros y blynyddoedd diwethaf, gan osod y seiliau ar gyfer proses well a mwy systematig sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac arfer dda. Mewn gwirionedd, mae'r broses yn caniatáu ar gyfer dull mwy systematig o graffu ariannol, fel bloc adeiladu hanfodol ar gyfer rheolaeth a llywodraethiant ariannol cadarn.
- 1.2 Bydd Aelodau'n ymwybodol bod cyllid yn hanfodol i'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu a bod goblygiadau pellgyrhaeddol i'r materion ariannol sy'n ein hwynebu fel awdurdod lleol – o ran y gwasanaethau sy'n cael eu derbyn gan ein dinasyddion a hefyd lefel y Dreth Gyngor neu'r ffioedd a'r taliadau a godir. Yn anochel, bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ni ofyn cwestiynau heriol ynghylch pa wasanaethau i'w cynnig i'r dyfodol a pha wasanaethau i fuddsoddi ynghyd a hefyd i ba raddau y mae'r dulliau cyfredol o

ddarparu gwasanaethau yn parhau i fod yn briodol. Ystyriaeth arall hefyd yw'r ffordd orau o reoli disgwyliadau pobl leol wrth wneud y newidiadau angenrheidiol. Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae angen rhoi sicrwydd i'r Aelodau felly bod y Cyngor yn gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o adnoddau, yn enwedig adnoddau cyllidol.

1.3 Wrth ystyried eu hymateb i'r cynigion cyllidebol cychwynnol, bydd angen i aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y cynigion o ran sefyllfa ariannol tymor hwy y Cyngor (ein Cynllun Ariannol Tymor Canol) ac amcanion a blaenoriaethau'r Cyngor fel y nodir nhw yng Nghynllun y Cyngor.

2. GOSOD CYLLIDEB Y CYNGOR AR GYFER 2026/27

2.1 Ynghlwm mae copi o adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151 ar y cynigion cychwynnol ar gyfer cyllideb 2026/27 a fydd gerbron cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith ar 27 Ionawr, 2026. Mae'r papur yn cyflwyno datganiad ar y sefyllfa mewn perthynas â'r materion a ganlyn:

- Cynigion cyllidebol cychwynnol y Pwyllgor Gwaith
- Y setliad cychwynnol ar gyfer Llywodraeth Leol (Llywodraeth Cymru)
- Y sefyllfa gychwynnol ar gyfer cyllideb 2026/27
- Y pwysau cyllidebol y mae'n rhaid caniatáu ar eu cyfer yng nghyllideb 2026/27
- Y risgiau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor yn ystod 2026/27
- Lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor sydd ei angen i osod cyllideb gytbwys
- Effaith ar y Cynllun Ariannol Tymor Canol.

Disgwylir manylion y Setliad Terfynol ar gyfer cyllideb 2026/27 gan Lywodraeth Cymru erbyn diwedd Chwefror, 2026.

Bydd y Pwyllgor yn ystyried cynigion drafft terfynol y gyllideb yn ei gyfarfod nesaf cyn i'r Pwyllgor Gwaith wneud ei argymhellion i'r Cyngor Llawn ar 5 Mawrth, 2026

3. SGRIWTINI ARIANNOL – GOSOD CYLLIDEB 2026/27

3.1 Mae craffu ariannol yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau a wneir gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'n ymwneud â sicrhau craffu effeithiol o ran cynllunio, cyflawni a dilyn i fyny'r penderfyniadau allweddol hynny sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. Dylai sgriwtini felly:

- Ddarparu her effeithiol
- Dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i ddatblygu cyllideb gadarn ar gyfer y flwyddyn i ddod.

3.2 Ffactorau Allweddol wrth osod cyllideb 2026/27

Mae yna nifer o ffactorau allweddol i'w hystyried wrth i'r Awdurdod Lleol osod cyllideb sy'n cydbwysu ar gyfer 2026/27:

- 3.2.1 Lefel y Setliad – er bod y Setliad yn well na'r disgwyl, nid yw'r cynnydd yn ddigonol i gwrdd yn llawn â'r pwysau ariannol yn wynebu'r Awdurdod Lleol (costau cyflogau, pwysau ar gyllidebau gofal cymdeithasol, a buddsoddiad o £1.2m mewn gwasanaethau dan bwysau)
- 3.2.2 Mae cynnig cyllideb y Pwyllgor Gwaith yn gwarchod cyllidebau ysgolion ac yn sicrhau bod ysgolion yn derbyn cynnydd sy'n cwrdd â'r cynnydd mewn costau
- 3.2.3 Mae'r Pwyllgor Gwaith yn cynnig na ddylid newid lefel y premiwm Treth Gyngor ar ail dai / tai gwag (sy'n 100%). Bydd £1m o'r incwm yn sgil y premiwm Treth Gyngor yn cael ei ddefnyddio eto yn 2026/27 i gynorthwyo prynwyr tro cyntaf
- 3.2.4 Mae'r cynigion cyllideb yn cynnwys gwneud defnydd o £1.6m o'r arian wrth gefn er mwyn cydbwysu'r gyllideb sy'n gadael o ddeutu £15m mewn balansau gan y Cyngor.

4. PANEL SGRIWTINI ADNODDAU

4.1 Mae Panel Sgriwtini Adnoddau wedi'i sefydlu i sicrhau'r canlyniadau allweddol canlynol:

- Datblygu model o weithio ar faterion cyllid sy'n canolbwyntio ar ffurfio grwpiau llai fel y gall Aelodau chwarae mwy o ran, datblygu lefel o arbenigedd yn y pwnc ac er mwyn annog presenoldeb da a gwaith tîm.
- Fforwm i ddatblygu grŵp o aelodau sydd â'r arbenigedd a'r berchnogaeth i arwain trafodaethau ariannol yn y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.

4.2 Rhoddodd y Panel ystyriaeth i fanylion diweddaraf y cynigion cyllidebol cychwynnol yn ei gyfarfod diwethaf (8 Ionawr, 2026). Bydd crynodeb o drafodaethau'r Panel yn cael ei gyflwyno ar lafar yn y cyfarfod gan y Cyng Geraint Bebb, Cadeirydd y Panel.

5. Y BROSES AR GYFER YMGYNGHORI

5.1 Bydd ymgynghori ar y cynigion cychwynnol gyda Fforwm Cynghorau Tref a Chymuned, Fforwm Pobl Hyn a Fforwm Cyllid Ysgolion Ynys Mon.

6.MATERION SGRIWTINI ALLWEDDOL

6.1 Mae proses gosod cyllideb 2026/27 yn rhoi cyfle i Aelodau Etholedig ystyried a herio goblygiadau'r gyllideb ddrafft. Derbyniwyd mewnbyn hefyd trwy'r Panel Sgriwtini Adnoddau sydd wedi rhoi ystyriaeth fanwl i'r cynigion cyllidebol drafft cychwynnol. Yn y rhan hon o'r broses, gofynnir yn awr i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol gytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith¹ ar gynigion drafft y Cyngor ar gyfer cyllideb refeniw 2026/27 (gan ddefnyddio'r themau sgriwtini allweddol ym mharagraff 5 uchod).

6.2 Yng ngoleuni'r broses gosod cyllideb ar gyfer 2026/27 hyd yma, cynigir y dylai'r Pwyllgor:

- i. Ystyried y cynigion cyllidebol cychwynnol a chynnig sylwadau gall y Pwyllgor Gwaith eu hystyried cyn cytuno ar ei gynigion cyllideb arfaethedig ar 27 Ionawr, 2026.

- ii. Archwilio effeithiau tebygol y cynigion cychwynnol ar ddinasyddion

- iii. Dod i farn am lefel y Dreth Gyngor ar gyfer 2026/27.

7. Asesiadau effaith

¹ Cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith i'w gynnal ar 27 Ionawr, 2026

7.1. Effeithiau posibl ar grwpiau gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27

7.2. Effeithiau posibl ar bobl sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol (penderfyniadau strategol)

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27

7.3. Effeithiau posibl ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27.

7.4. Effaith posibl ar darged Carbon Sero Net y Cyngor -

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2026/27.

8. Goblygiadau ariannol

Mae'r adroddiad hwn yn trafod y broses ar gyfer gosod cyllideb y Cyngor ar gyfer 2026/27, sy'n cynnwys ystyriaeth o'r cynigion drafft cychwynnol ar gyfer y cyllidebau refeniw.

9. Atodiadau

Adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) ar y cyllidebau refeniw arfaethedig ar gyfer 2026/27 (isod).

10. Awdur yr adroddiad a phapurau cefndir

Marc Jones, Pennaeth Swyddogaeth Adnoddau / Swyddog 151

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	PWYLLGOR GWAITH
Dyddiad:	27 IONAWR 2026
Pwnc:	CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2026/27
DEILYDD Portffolio:	Y CYNGHORYDD ROBIN WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO - CYLLID, BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD Y CWSMER
Pennaeth Gwasanaeth:	MARC JONES - CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
Awdur yr Adroddiad:	MARC JONES
Ffôn:	01248 752601
E-bost:	rmjfi@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Amherthnasol
A – Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau:	
Ni fydd y gyllideb derfynol yn cael ei chymeradwyo gan y Cyngor llawn tan 5 Mawrth 2026, fodd bynnag, argymhellir ar hyn o bryd bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r canlynol:- (i) Y gyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2026/27 o £207.023m; (ii) Cynnydd arfaethedig yn y Dreth Gyngor o 4.8%, ynghyd â 0.3% ar gyfer Ardoll y Gwasanaeth Tân, sef Cyfanswm o 5.1%, gan olygu fod y gost i eiddo Band D yn £1,792.98; (iii)Cynnig yn ffurfiol i gadw'r premiwm ar gartrefi gwag ac ail gartrefi ar 100%; (iv)Bod £1.685m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor a'r arian wrth gefn clustnodedig er mwyn cyd-bwysu cyllideb referniw 2026/27. Mae'r adroddiad manwl ar baratoi cyllideb ddisymud 2026/27, y setliad dros dro a chyllido'r bwlch yn y gyllideb ynghlwm fel Atodiadau 1 a 2.	
B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a pham wnaethoch chi eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?	
Ystyriwyd nifer o opsiynau wrth lunio'r gyllideb arfaethedig y mae'r adroddiad hwn yn manylu arni. Roedd yr opsiynau'n ystyried lefel y gwariant net yn seiliedig ar y setliad drafft gan Lywodraeth Cymru ac opsiynau'n ymwneud â lefel y Dreth Gyngor. Nod y gyllideb arfaethedig yw sicrhau cydbwysedd rhwng cynnal gwasanaethau craidd, rhoi sylw i bwysau ar wasanaethau a sicrhau parhad gwasanaeth.	
C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?	
Mae gosod y gyllideb arfaethedig gychwynnol yn fater sydd wedi'i ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith.	

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?
Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2026/27 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026.
D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?
Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2026/27 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026.

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel Ynys?	Er bod y sefyllfa ariannol yn gwella ac er bod y setliad drafft yn well na'r disgwyl, mae'r sefyllfa ariannol yn heriol, ac nid yw'r cyllid a ddarperir gan y llywodraeth yn ddigon i gwrdd â'r cynnydd mewn costau sy'n wynebu'r Cyngor. Bydd y diffyg hwn mewn cyllid yn effeithio ar allu'r Cyngor i ymateb i heriau a chyfleoedd tymor hir a wynebir gan yr Ynys. Cyllideb arfaethedig cychwynnol yw hwn, a bydd yn cael ei adolygu cyn gosod a chymeradwyo'r gyllideb derfynol ar gyfer 2026/27. Wrth lunio'r gyllideb arfaethedig, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried ei ddyletswyddau statudol a'r amcanion a nodir yn ei Gynllun Corfforaethol.
2	A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	Mae manylion unrhyw arbedion arfaethedig yn cael eu nodi yn yr adroddiad.
3	A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, nodwch gyda phwy	Bu'r Cyngor yn gweithio gyda Chynghorau eraill, partneriaid rhanbarthol a lleol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) i bwysu am y setliad ariannol gorau posib gan Lywodraeth Cymru.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Byddwn yn ymgynghori trwy gyfrwng Fforymau amrywiol sy'n cynrychioli chydranddeiliaid a phoblogaeth ehangach Ynys Môn.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Bydd unrhyw gynigion a gynhwysir yn y gyllideb ddrafft ar gyfer 2026/27 yn ystyried yr effaith ar unrhyw grwpiau a warchodir.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Bydd y gyllideb yn golygu bod trethdalwyr Ynys Môn yn talu mwy o Dreth Gyngor. Mae'r rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol yn fwy tebygol o fod yn gymwys am gymorth trwy'r Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a dylai hynny olygu na fydd unrhyw effaith ariannol ar y rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol, neu bydd yr effaith ariannol yn fychan iawn.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â	Ni nodwyd unrhyw effaith.

	thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	
E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Mae sylwadau'r TA wedi'u hymgorffori yn yr adroddiad ac mae'r TA yn cefnogi'r adroddiad drafft.
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Amherthnasol - adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn aelod o'r TA ac mae unrhyw sylwadau wedi cael eu hystyried wrth drafod yr adroddiad hwn yn y TA.
4	Adnoddau Dynol (AD)	Mae unrhyw gynigion fyddai'n effeithio ar staff wedi cael eu nodi a'u trafod gyda'r Tîm AD.
5	Eiddo	Mae unrhyw gynigion fyddai'n effeithio ar eiddo'r Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm Eiddo.
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	Mae unrhyw gynigion fyddai'n effeithio ar systemau technoleg gwybodaeth y Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm TGCh.
7	Sgriwtini	Fe wnaeth y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y gyllideb arfaethedig gychwynnol yn ei gyfarfod ar 21 Ionawr 2026. Bydd diweddariad ar drafodaethau'r Pwyllgor yn cael ei roi ar lafar i'r Pwyllgor Gwaith.
8	Aelodau Lleol	Mae'r cynigion yn berthnasol i bob Aelod.
9	Unrhyw gyrff allanol / eraill	
F - Atodiadau		
- Atodiad 1 - Adroddiad ar y Gyllideb Refeniw Ddrafft 2026/27 - Atodiad 2 - Cyllideb Arfaethedig 2026/27 fesul Gwasanaeth		
FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):		
Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2026/27-2028/29 - Gweler Rhaglen cyfarfod y Pwyllgor Gwaith, 23 Medi 2025 - Eitem 12.		

ATODIAD 1

CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2026/27

CYFLWYNIAD

Mae'r adroddiad a ganlyn yn nodi cyllideb refeniw arfaethedig y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2026/27. Paratwir y gyllideb ar sail y tybiaethau a nodir yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2025, a'r setliad dros dro i lywodraeth leol, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru (LIC) ar 24 Tachwedd 2025, a'r ffigwr diwygiedig ar gyfer y setliad a dderbyniwyd ar 9 Rhagfyr 2025. Mae'r adroddiad hefyd yn amlinellu'r arbedion refeniw arfaethedig sydd wedi'u hadnabod gan y gwasanaethau unigol ac mae'r Tîm Arweinyddiaeth, Deiliaid Portffolio unigol a'r Pwyllgor Gwaith wedi eu trafod. Ni ddisgwyli'r i ffigyrau'r setliad terfynol ddod i law tan ddiwedd Chwefror 2026. Bydd y Pwyllgor Sgriwtini yn adolygu'r gyllideb arfaethedig terfynol ar 18 Chwefror 2026, a bydd yn cael ei argymhell i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ar 24 Chwefror 2026. Bydd cyllideb derfynol 2026/27 yn cael ei chymeradwyo gan y Cyngor yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026. Ni ddisgwyli'r unrhyw newid sylweddol rhwng y setliad dros dro a'r un terfynol ond, os bydd unrhyw newid sylweddol yn cael ei wneud, bydd y gyllideb arfaethedig a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith yn cael ei newid cyn ei chyflwyno i'r Cyngor llawn.

Mae cyllideb 2026/27 yn cael ei gosod mewn cyfnod heriol iawn o safbwynt economi'r DU, o ran cyllido gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r heriau y mae holl awdurdodau lleol y DU yn eu hwynebu, gyda mwy o alw am wasanaethau, yr effaith ar lefel uchel chwyddiant ers dechrau 2022 a gostyngiad mewn termau real yn y cyllid gan lywodraeth ganolog.

Cyhoeddodd Canghellor y DU y gyllideb ar 21 Tachwedd 2025 ac roedd y gyllideb honno'n codi trethi er mwyn cyllido gwariant uwch ar les a chreu mwy o hyblygrwydd cyllidol. Nid oedd y gyllideb yn rhyddhau unrhyw symiau sylweddol o arian ar gyfer LIC.

Mae'r sefyllfa bresennol yn y Senedd, a'r ffaith nad oes gan y blaid Lafur fwyafrif mwyach, yn cymhlethu'r sefyllfa ar gyfer 2026/27. Roedd y setliad dros dro yn seiliedig ar gynydd cyffredinol o 2% yn y gyllideb gyffredinol, ac roedd swm o £380m yn cael ei gadw'n ôl er mwyn i'r Llywodraeth newydd ei ddosbarthu yn dilyn yr etholiadau ym mis Mai 2026. Fodd bynnag, daethpwyd i gytundeb rhwng LIC a Phlaid Cymru sy'n golygu fod y cyllid hwn yn cael ei ddosbarthu fel rhan o'r gyllideb derfynol ar gyfer 2026/27, gydag £112m o gyllid ychwanegol yn cael ei ddrynnu ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru. Cyfran Ynys Môn o'r cyllid ychwanegol fydd £2.58m.

Er bod cynghorau yng Nghymru'n wynebu sefyllfa well na chynghorau yn Lloegr, mae sefyllfa ariannol pob cyngor yn ansicr.

Cynhaliodd CLILC arolwg o bob un o'r 22 cyngor, a daeth i'r casgliad bod cynghorau Cymru yn wynebu pwysau cyllidebol o £560m yn 2026/27, £486m yn 2027/28 a £512m yn 2028/29. Er mwyn cwrdd â'r pwysau ariannol hwn yn 2026/27, heb gyllid ychwanegol gan LIC, byddai angen cynnydd ar gyfartaledd o 28% yn y Dreth Gynghor.

Y PRIF RAGDYBIAETHAU SY'N CODI O'R CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG

Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) (a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 23 Medi 2025 – Eitem 12) yn cynnwys nifer o ragdybiaethau (sydd wedi'u nodi yn Atodiad 2 yn yr adroddiad hwnnw). Ers paratoi'r CATC, mae'r sefyllfa o ran nifer o ragdybiaethau wedi'i hegluro, gan roi mwy o sicrwydd i'r rhagdybiaethau. Mae'r rhagdybiaethau hyn wedi'u hystyried a'u diweddarw wrth gyfrifo'r gyllideb ddisymud ar gyfer 2026/27. Mae'r gyllideb ddisymud yn gyllideb sy'n darparu adnoddau i redeg gwasanaethau ar yr un lefel â 2025/26, ond wedi'i

diweddarau i adlewyrchu unrhyw newidiadau hysbys sydd y tu hwnt i reolaeth y gwasanaethau (newidiadau wedi'u hymrwymo) ac i adlewyrchu amcangyfrif o gostau yn 2026/27.

Mae'r rhagdybiaethau hyn wedi'u cynnwys yn y gyllideb ddisymud, ynghyd â newidiadau mwy manwl (newidiadau wedi'u hymrwymo) er mwyn darparu ar gyfer unrhyw gynnydd mewn costau sy'n hysbys, e.e. ymrwymïadau cytundebol. Mae'r gyllideb ddrafft hefyd yn caniatáu ar gyfer cyllid ychwanegol, newidiadau mewn cyllid grant sy'n hysbys a mân gywiriadau i'r gyllideb y bernir eu bod yn angenrheidiol er mwyn sicrhau fod cyllideb y Cyngor yn adlewyrchu'r costau sy'n ei wynebu yn 2026/27 yn gywir.

Wrth i'r flwyddyn ariannol fynd rhagddi, mae'r pwysau a wynebîr gan y gwasanaethau statudol sy'n cael eu harwain gan y galw (Gofal Cymdeithasol i Oedolion a Phlant, Digartrefedd, Addysg All-sirol a Chludiant Ysgol) wedi dod yn fwy eglur ac maent wedi'u cynnwys yn y broses gosod cyllideb (gweler paragraff 4.12).

Y SETLIAD DROS DRO

Roedd y setliad dros dro ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru, a gyhoeddwyd ar 24 Tachwedd 2025, yn dangos cynnydd o £303.7m yn lefel gyffredinol y cyllid ar gyfer Cymru, ac mae hyn yn cyfateb i gynnydd o 4.9% mewn termau arian parod. Fodd bynnag, gwnaethpwyd cyhoeddiad pellach ar 9 Rhagfyr 2025 oedd yn dyrannu swm ychwanegol o £112.8m ar gyfer y setliad llywodraeth leol. Mae Tabl 1 isod yn dangos y manylion:-

Tabl 1		
Setliad Dros Dro 2025/26		
	Ynys Môn	Cymru
	£'m	£'m
Cyllid Allanol Cyfun (CAC) 2025/26	135.881	6,139.078
Addasiad ar gyfer newid yn Sail y Dreth	(0.134)	0.000
Grantiau Blynnyddoedd Blaenorol a Drosglwyddir i Mewn / (Allan) paragraff 3.2 isod	3.055	134.263
CAC 2025/26 wedi'i Addasu	138.802	6,273.341
CAC Dros Dro 2026/27 - Tachwedd 2025	141.994	6,442.817
Cyllid Ychwanegol Cyhoeddwyd Rhagfyr 2025	2.585	112.824
CAC Dros Dro 2026/27 wedi'i Addasu	144.579	6,555.641
Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26	8.698	416.563
% Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26	6.40%	6.79%
Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26 wedi'i Addasu	5.777	282.300
% Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26 wedi'i Addasu	4.16%	4.50%

Yn ystod 2025/26, darparodd LIC cyllid ychwanegol er mwyn cwrdd â chostau ychwanegol yn sgîl codi cyfraniadau Yswiriant Gwladol y cyflogwr (£97.223m ar draws Cymru, £2.223m ar gyfer Ynys Môn) a chynorthwyo cynghorau gyda chostau ychwanegol yn gysylltiedig â'r

dyfarniadau cyflog ar gyfer athrawon a staff heblaw athrawon (£37.040m ar draws Cymru, a £0.831m ar gyfer Ynys Môn).

Mae nifer o setiau data amrywiol yn cael eu haddasu yn y fformiwla dyrannu, gan gynnwys poblogaeth, nifer y bobl sy'n derbyn budd-daliadau, plant sy'n derbyn prydau ysgol am ddim, disgyblion ysgol ac ati, ac mae effaith y rhain yn wahanol ar y dyraniad i bob awdurdod. Mae rhai awdurdodau yn gwneud gryn dipyn yn well o'r addasiadau hyn, tra eu bod yn cael effaith negyddol ar eraill ac, o ganlyniad, mae'n golygu nad yw lefel y cynnydd yr un fath i bob awdurdod. Yn y setliad dros dro ar gyfer 2026/27, mae'r cynnydd yn amrywio o 6.1% (Casnewydd) i lawr i 4.1% (Gwynedd, Conwy, Ceredigion a Sir Gaerfyrddin). Mae cynnydd Ynys Môn 0.3% yn is na chyfartaledd Cymru, a dyma'r 13eg cynnydd uchaf (ar y cyd ag awdurdodau eraill) o blith y 22 awdurdod.

Yn ogystal â'r cyllid heb ei neilltuo y mae'r Cyngor yn ei dderbyn ar ffurf y CAC, mae holl gynghorau Cymru yn derbyn cyllid refeniw ychwanegol ar ffurf grantiau penodol, sy'n cyllido gwasanaethau penodol yn unol ag amodau'r grant a bennwyd gan LIC. Bydd manylion y dyraniadau unigol i bob cyngor yn cael eu cyhoeddi maes o law, ond mae lefel gyffredinol y cyllid grant ar gyfer Cymru yn cael ei nodi yn y setliad dros dro. Mae Tabl 2, isod, yn nodi'r prif grantiau y bydd y Cyngor yn eu derbyn:-

Tabl 2

Prif Grantiau Refeniw - Dyraniadau Cymru Gyfan 2025/26 a 2026/27

Grant	Dyraniad 2025/26 £'000	Dyraniad 2026/27 £'000	% Newid
Grant Addysg Awdurdodau Lleol	407,227	418,322	+ 2.72%
Prydau am Ddim i Holl Blant Ysgolion Cynradd	93,058	92,607	- 0.48%
Grant Cymorth Ieuenctid	11,483	11,557	+ 0.64%
Grant Cymorth Tai	204,341	208,427	+ 2.00%
Grant Rhwydweithiau Bysiau	42,000	42,000	0.00%
Cefnogaeth i Wasanaethau Bysiau	25,500	25,500	0.00%
Grant Rheoli Gwastraff Cynaliadwy	16,400	I'w gadarnhau	I'w gadarnhau
Grant Plant a Chymunedau	222,278	222,278	0.00%
Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol	45,000	45,000	0.00%
Cronfa Weithredu ar Gamddefnyddio Sylweddau	41,063	41,063	0.00%
Grant Trawsnewid Llwybrau Gofal	30,000	30,000	0.00%
Trais yn erbyn Merched, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	3,654	I'w gadarnhau	I'w gadarnhau

Y PRIF NEWIDIADAU YN Y GYLLIDEB AR GYFER 2026/27

Manylir isod ar y prif wahaniaethau rhwng cyllideb derfynol 2025/26 a chyllideb gychwynnol 2026/27.

Chwyddiant yng Nghyflogau Staff nad ydynt yn Athrawon

- 4.2.1.** Bydd costau cyflogau'n newid yn flynyddol i adlewyrchu'r newidiadau staffio yn ystod y flwyddyn (staff newydd yn cael eu penodi i bwynt gwahanol ar y raddfa gyflog), staff yn symud i fyny ar y raddfa gyflog a'r dyfarniad cyflog. Ni

chytunwyd ar ddyfarniad cyflog 2025/26, a oedd yn weithredol o fis Ebrill 2025, tan fis Gorffennaf 2025. Cytunwyd ar gynnydd terfynol o 3.2% ar gyfer y dyfarniad cyflog. Yn wreiddiol, roedd cynnydd o 4.1% wedi'i gynnwys yn y cyllidebau cyflogau ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon yn 2025/26, a bydd yr orddarpariaeth yn cael ei gywiro yn y gyllideb ar gyfer 2026/27.

- 4.2.2.** Wrth bennu lefel dyfarniad cyflog 2026/27, rhaid ystyried bod chwyddiant yn parhau i ostwng a disgwylir iddo ddechrau blwyddyn ariannol 2026/27 ar 3.1%, cyn gostwng i 2.2% erbyn mis Mawrth 2027. Fodd bynnag, mae'r Cyflog Byw Cenedlaethol hefyd yn effeithio ar lefel y dyfarniad cyflog. Y Cyflog Byw Cenedlaethol, o fis Ebrill 2025, oedd £12.21 yr awr, sef £0.44 yn is na chyfradd fesul awr y pwynt isaf ar y raddfa gyflog genedlaethol. Bydd y Cyflog Byw Cenedlaethol yn codi i £12.71 (+4.1%) o fis Ebrill 2026, sef dim ond £0.06 yn uwch na chyfradd fesul awr y pwynt isaf ar y raddfa gyflog yn 2025/26. Fodd bynnag, bydd y pwynt isaf ar y raddfa gyflog genedlaethol yn cael ei ddileu o fis Ebrill 2026 ac, felly'r pwynt isaf fydd £12.85 yr awr, sef £0.14 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol o fis Ebrill 2026.
- 4.2.3.** Byddai cynnydd o 3% yn codi'r gyfradd isaf fesul awr i £13.24, sef £0.53 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol, a byddai cynnydd o 4% yn codi'r gyfradd i £13.37, sef £0.66 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol.
- 4.2.4.** Mae'r Undebau wedi cyflwyno hawliad cyflog o 10% neu £3,000 ar gyfer pob pwynt ar y raddfa gyflog, pa un bynnag yw'r uchaf,. Os cytunir ar hyn, byddai cyfradd fesul awr y pwynt isaf ar y raddfa yn codi i £14.41, sef £1.70 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol.
- 4.2.5.** Gan nad yw'r dyfarniad cyflog wedi'i gytuno, mae rhagdybiaeth o 4% wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2026/27.

4.3. Chwyddiant yng Nghyflogau Athrawon

- 4.3.1.** Mae cyflogau athrawon yn newid bob mis Medi. Wrth osod cyllideb 2025/26, defnyddiwyd rhagdybiaeth o 2% ar gyfer y dyfarniad cyflog fyddai'n weithredol o fis Medi 2025. Er hynny, roedd y dyfarniad cyflog gwirioneddol yn 4%. Mae LIC wedi cadarnhau y bydd yn cyllido'r costau sy'n uwch na'r rhagdybiaeth oedd wedi'i gynnwys yn y setliad ar gyfer 2025/26. Mae hyn gyfystyr â £10.411m o gyllid ychwanegol ar gyfer Cymru, a £231k ar gyfer Ynys Môn. Ar gyfer 2026/27, mae swm ychwanegol o £17.85m wedi'i gynnwys yn y setliad i gwrdd â chost y dyfarniad cyflog am flwyddyn gyfan.
- 4.3.2.** Ni dderbyniwyd gwybodaeth am y dyfarniad cyflog i athrawon fydd yn weithredol o fis Medi 2026. Bydd y dyfarniad cyflog hwn yn weithredol rhwng Medi 2026 ac Awst 2027, ac mae disgwyl i chwyddiant ostwng o 2.7% i 2.0% yn ystod y cyfnod hwn. Mae amcangyfrif o 3.3% wedi'i gynnwys ar gyfer y dyfarniad cyflog o fis Medi 2026, sef chwyddiant cyfartalog yn ystod y cyfnod, ynghyd ag 1%.
- 4.3.3.** Bydd cywiro'r tan ddarpariaeth yn y gyllideb ar gyfer 2025/26 yn golygu cynnydd o £0.95m yn y gyllideb, a bydd y cynnydd oherwydd chwyddiant hyd at fis Mawrth 2027 yn ychwanegu swm ychwanegol o £0.65m at gyllideb gyflogau'r Cyngor, gyda staff yn symud i fyny'r raddfa gyflog a newidiadau staffio yn ychwanegu £0.16m arall.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

- 4.4.1.** Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol yn cael ei brisio bob tair blynedd, ac mae hyn yn ail-bennu cyfradd cyfraniadau'r cyflogwr. Mae'r prisiad yn ystyried gwerth presennol y gronfa, ynghyd â gwerth asedau a rhwymedigaethau yn y dyfodol.
- 4.4.2.** Mae sefyllfa'r gronfa yn iach ar hyn o bryd, ac mae'r asedau werth £1.286bn yn fwy na'r rhwymedigaethau, o gymharu â £468m yn y prisiad diwethaf. Mae hyn gyfystyr â lefel cyllido o 166%, o gymharu â 120% yn y prisiad diwethaf. Mae cyfran Ynys Môn o'r gronfa yn dangos gwarged o £154m a lefel cyllido o 152%.
- 4.4.3.** Mae cyfraniadau'r cyflogwr yn cael ei rannu'n ddwy gyfradd:-
- Y Brif Gyfradd - sydd yn cyllido costau buddion yn y dyfodol ar gyfer aelodau gweithredol. Codir y gost hon ar gyllidebau'r gwasanaeth.
 - Cyfradd Eilaidd - sydd yn addasu'r gost o gyllido costau'n gysylltiedig â chyllido buddion ar gyfer aelodau gweithredol ac anweithredol a oedd wedi cronni hyd at y dyddiad prisio. Codir y gost hon ar y gyllideb Corfforaethol a Democrataidd.
- 4.4.4.** Ar gyfer Ynys Môn, mae'r brif gyfradd yn disgyn o 21.1% i 16.0%, ac mae'r gyfradd eilaidd yn codi o -1.0% i 1.1%. Gyda'i gilydd, mae'r gyfradd gyfrannu'n gostwng o 20.1% i 17.1%. Golygai hyn fod costau cyfraniadau'r cyflogwr yn gostwng tua £2.3m y flwyddyn (cyn darparu ar gyfer y dyfarniad cyflog) ar gyfer y brif gyfradd, ond mae'n cynyddu costau gan £1.1m mewn perthynas â'r gyfradd eilradd.

Chwyddiant nad yw'n gysylltiedig â Chyflogau

- 4.5.1.** Disgynnodd chwyddiant i 1.7% ym mis Medi 2024, sef ei lefel isaf ers canol 2021, ond dechreuodd godi wedyn yn ystod rhan olaf 2024 a'r mwyafrif o 2025, pan oedd y lefel yn 3.8% ar ei uchaf. Yn dilyn hynny, dechreuodd chwyddiant ostwng, a rhagwelir y bydd yn parhau i ostwng yn ystod 2026, ond ni fydd yn cyrraedd lefel targed Banc Lloegr o 2% tan ganol 2027.
- 4.5.2.** Pan osodwyd cyllideb 2025/26, roedd disgwyl i chwyddiant ostwng yn gyflym yn ystod 2025 ac, oherwydd hynny, roedd y gyllideb yn cynnwys 2% ar gyfer chwyddiant. Fodd bynnag, ni wnaeth chwyddiant ostwng ac amcangyfrifir bod chwyddiant yn 3.5% ar gyfartaledd yn ystod 2025/26. O ganlyniad, mae angen addasiad ar gyfer y dan-ddarpariaeth ar gyfer chwyddiant wrth osod y gyllideb ar gyfer 2026/27
- 4.5.3.** Mae costau'r Cyngor nad ydynt yn ymwneud â chyflogau'n cynnwys nifer o wahanol gontractau a dulliau caffael, ac mae chwyddiant yn effeithio'n wahanol ar bob un ohonynt:-
- Contractau tymor hir lle mae'r cyfrifiad chwyddiant wedi'i ymgorffori yn y contract gan ddefnyddio mynegeion chwyddiant a benderfynwyd ymlaen llaw, ac mae'r ffigwr ar gyfer pwynt penodol mewn amser yn cael ei ddefnyddio. Mae'r math hwn o gontract yn tueddu i ffafrio'r Cyngor pan fydd chwyddiant yn codi, ond maent yn adlewyrchu'r hyn sy'n digwydd gyda mathau arbennig o nwyddau sy'n cael effaith ar gostau'r contractwr, e.e. bydd cysylltiad cryf iawn rhwng y ffactor chwyddiant a chost tanwydd ar gyfer y contract casglu gwastraff, gan fod hwn yn gost sylweddol i'r contractwr.
 - Contractau lle mae'r cynnydd blyneddol yn cael ei gytuno trwy drafodaeth. Maent yn cynnwys, yn bennaf, ffioedd cartrefi gofal preswyl a nyrsio a chontractau gofal

eraill. Nid y mynegai prisiau defnyddwyr (CPI) yw'r prif ffactor o ran y cynnydd yn y prisiau hyn gan mai staffio yw'r brif gost. Mae lefel y chwyddiant yn gysylltiedig â chyflogau, a'r cynnydd yn y Cyflog Byw Cenedlaethol a'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn arbennig.

- Cytundebau fframwaith tymor hir lle mae'r pris blyneddol yn cael ei osod gan y fframwaith ac nid fel rhan o gytundeb unigol rhwng y Cyngor a'r cyflenwr / contractwr. Maent yn cynnwys ein prif gontractau ynni. Unwaith eto, bydd cynnydd yn y pris yn gysylltiedig â ffactorau penodol sy'n ymwneud â'r nwyddau a gyflenwir, yn hytrach na defnyddio'r CPI fel sail i'r cynnydd.
- Nwyddau a gwasanaethau sy'n cael eu prynu pryd a phan fydd eu hangen, naill ai trwy broses dendro unwaith ac am byth, derbyn dyfynbrisiau neu godi archeb. Mae'r costau hyn yn ddarostyngedig i bwysau chwyddiant gan fod y pris y mae'r Cyngor yn ei dalu'n ddibynnol ar y pris pan gyflenwir yr archeb neu pan dderbynnir y tendr.

4.5.4. Wrth lunio'r gyllideb ddisymud, mae lefel y chwyddiant a benderfynwyd gan gontract penodol wedi'i ganiatáu. Mae'r ffaith fod y cynnydd ar gyfer chwyddiant ym mhrif gontractau'r Cyngor yn seiliedig ar lefelau chwyddiant yn yr Hydref yn ystod y flwyddyn flaenorol (defnyddir chwyddiant yn Hydref 2025 i gynyddu prisiau contractau o fis Ebrill 2026), wedi gweithio yn erbyn y Cyngor i raddau gan fod y gyfradd yn uwch na'r rhagolwg ar gyfer 2026.

4.5.5. Costau Ynni

- Fe wnaeth y Cyngor ail-dendro ei gontractau nwy a thrydan yn ystod 2024 ac roedd y contractau newydd yn weithredol o fis Hydref 2024. Mae'r contractau'n rhedeg am gyfnod o 3 blynedd, ac mae cyfraddau'n sefydlog trwy gydol cyfnod y contract. Mae hyn yn rhoi sicrwydd i'r Cyngor yn y tymor canolig y bydd yn cael ei warchod rhag unrhyw gynnydd mewn prisiau.
- Bydd costau ynni'n parhau i amrywio yn ôl y defnydd. Mae'r Cyngor yn buddsoddi er mwyn gosod pypiau gwres o'r aer mewn nifer o'i adeiladau. Grantiau gan LIC sy'n cyllido'r gwaith hwn yn bennaf. Dylai hyn olygu fod y Cyngor yn defnyddio llai o ynni a bod ei gostau'n gostwng, er bod yr effaith yn anodd ei fesur ar hyn o bryd ac, felly, nid yw'r newid hwn wedi cael ei ystyried yn y gyllideb.

4.5.6 Chwyddiant Contractau Gofal Gwasanaethau Cymdeithasol

- Mae'r Cyngor yn gosod ffi flynyddol ar gyfer cartrefi preswyl a nyrsio bob blwyddyn, ac mae'r ffigwr yn seiliedig ar y pecyn cymorth a ddefnyddiwyd yn hanesyddol gan gynghorau Gogledd Cymru ers nifer o flynyddoedd. Mae darparwyr cartrefi gofal wedi mynegi sawl tro ar lefel leol a chenedlaethol nad yw'r ffioedd presennol yn ddigonol ac, oni bai eu bod yn cynyddu'n sylweddol, ni fydd eu busnesau'n gynaliadwy yn y dyfodol. Nid yw nifer o ddarparwyr yn fodlon derbyn lleoliadau am y ffi a osodwyd gan y Cyngor ac mae'r tâl gwirioneddol yn uwch.
- Mae methodoleg Gogledd Cymru wedi chwalu'n araf, gyda chynghorau ar draws Gogledd Cymru yn symud oddi wrth y ffigwr a gynhyrchwyd gan y pecyn cymorth i wahanol raddau. Wrth geisio mynd i'r afael â phryderon y darparwyr, mae'r Cyngor wedi cynyddu ffioedd ar gyfartaledd o 67% ers Ebrill 2017, o gymharu â chynnydd o 54% yng nghyllideb y Cyngor a 46.7% o gynnydd yn y CAC gan LIC.
- Mae'r Cyflog Byw Cenedlaethol yn ffactor sylweddol yng nghost y sector gofal preswyl a nyrsio a'r sector gofal cartref, gan fod darparwyr yn defnyddio'r ffigwr hwn fel man cychwyn

i bennu cyflogau eu gweithwyr. O fis Ebrill 2026, bydd y Cyflog Byw Cenedlaethol yn codi o £12.21 i £12.71, sef cynnydd o 4.1%. Mae hon yn gost na all y darparwyr eu hosgoi ac mae'n debygol o gael ei throsglwyddo i'r Cyngor trwy ffioedd uwch.

- Fel man cychwyn ar gyfer paratoi'r gyllideb ddisymud, mae cynnydd o 5% wedi'i gynnwys yn y gyllideb i gwrdd â chynnydd oherwydd chwyddiant ar gyfer yr holl ofal preswyl ym mhob sector, a chynnydd o 4.5% ar gyfer gofal cartref a thaliadau uniongyrchol. Amcangyfrifir y bydd hyn yn arwain at gynnydd o £1.7m yn y costau yn 2026/27.
- Mae costau lleoliadau all-sirol ar gyfer plant yn cynyddu'n sylweddol wrth i nifer y darparwyr ostwng, er bod y galw ledled Cymru'n parhau i fod yn uchel. Mae dibyniaeth y Cyngor ar leoliadau all-sirol yn lleihau wrth i'r ddarpariaeth leol gynyddu (Cartrefi Clyd, Gofalwyr Maeth). Fodd bynnag, mae'r angen am leoliadau arbenigol yn parhau, ac mae costau'r lleoliadau hyn yn tueddu i fod yn sylweddol. Caniatwyd swm ychwanegol o £540k i gwrdd â'r cynnydd mewn costau.

4.5.7 Ffioedd a Thaliadau

- Mae cyllideb y Cyngor yn cynnwys nifer o ffioedd a thaliadau, mae rhai yn cael eu gosod gan LIC, deddfwriaeth benodol neu gyrff allanol eraill, a rhai yn cael eu gosod gan y Cyngor. Cyfanswm y gyllideb ffioedd a thaliadau ar gyfer 2025/26 oedd £14.5m, ac roedd £6.7m o fewn rheolaeth y Cyngor. Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi pennu cynnydd o 3% yn y ffioedd a thaliadau a reolir gan y Cyngor, ond mater i bob gwasanaeth yw pennu'r ffioedd a'r taliadau unigol. Amcangyfrifir y bydd y cynnydd o 3% yn cynhyrchu £200k o incwm ychwanegol.
- Mae ffioedd a thaliadau statudol a Grantiau eraill y Llywodraeth yn cyfrif am tua £34m o gyllideb refeniw net 2025/26. Byddai cynnydd o 2% yn cynhyrchu £680k o incwm ychwanegol, er bod y setliad dros dro yn dangos y bydd rhai grantiau'n cael eu rhewi, tra bydd eraill yn gostwng.

4.6 Niferoedd Disgyblion

Bob blwyddyn, mae effaith y newid mewn niferoedd disgyblion yn y sectorau cynradd ac uwchradd yn cael ei ystyried fel rhan o'r broses gosod cyllideb, ac mae niferoedd disgyblion Medi 2025 yn cael eu defnyddio fel sail ar gyfer cyllideb 2026/27. Ar gyfer 2026/27, mae nifer y disgyblion cynradd wedi parhau i ostwng, gyda gostyngiad pellach o 156 o ddisgyblion, tra bod 9 yn fwy o ddisgyblion uwchradd (blynnyddoedd 7 i 11). Effaith net y newidiadau hyn yw gostyngiad o £572k yn y gyllideb ysgolion cynradd a chynnydd o £67k yn y gyllideb ysgolion uwchradd.

Yn ystod 2025, mae capasiti Canolfan Addysg y Bont wedi cynyddu, ac mae 11 o ddisgyblion ychwanegol yn cael eu haddysgu yn yr ysgol. Mae'r fformiwla'n cael ei haddasu i adlewyrchu unrhyw newid o ran difrifoldeb anghenion ychwanegol y disgyblion, gan fod hyn yn effeithio ar y cymarebau staffio. Ar gyfer 2026/27, ychwanegwyd £178k i'r cyllid er mwyn adlewyrchu'r newid hwn.

4.7 Integreiddio mewn Ysgolion Cynradd

Mae ysgolion cynradd yn derbyn cyllid ychwanegol trwy'r gyllideb ddatganoledig ysgolion er mwyn cwrdd â chostau addysgu plant sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Mae'r fformiwla ar gyfer dosbarthu'r cyllid yn ystyried yr asesiad o anghenion pob plentyn ac mae'n dyrannu cyllid ar sail y gofynion er mwyn diwallu'r anghenion hyn. Dengys y fformiwla ar gyfer 2026/27 fod gan fwy o ddisgyblion a aseswyd anghenion dysgu ychwanegol (ADY) ac mae'r anghenion

yn fwy difrifol hefyd. Oherwydd hyn, mae angen cynnwys cyfanswm o £423k o gyllid ychwanegol yn y gyllideb er mwyn cwrdd â'r newidiadau demograffig hyn.

4.8 Newidiadau Addysgol Eraill

Mae newidiadau'n digwydd ar ddechrau'r flwyddyn academiaidd bob blwyddyn sy'n effeithio ar y gyllideb addysg, a hynny ar ben chwyddiant. Mae'r newidiadau hyn yn ymwneud yn bennaf â chludiant ysgol a lleoliadau addysgol all-sirol. Y newid net yn gysylltiedig â'r cyllidebau hyn yw gostyngiad o £168k.

Gall nifer y diwrnodau ysgol mewn blwyddyn ariannol newid hefyd, gan ddibynnu ar ddyddiadau'r Pasg. Bydd y Pasg ar ddiwedd mis Mawrth yn 2027 ac felly mae llai o ddiwrnodau ysgol yn 2026/27. Mae hyn yn effeithio ar gostau cludiant ysgol a chostau prydau ysgol ac mae'r gyllideb yn cael ei haddasu er mwyn adlewyrchu'r ffaith fod llai o ddiwrnodau ysgol. Yn 2026/27, mae'r addasiad hwn yn golygu gostyngiad o £107k yn y gyllideb. Fodd bynnag, dylid nodi y bydd rhaid cywiro hyn yn y gyllideb ar gyfer 2027/28.

4.9 Demograffeg yn y Gwasanaethau Oedolion

Mae poblogaeth Ynys Môn yn heneiddio a phobl sy'n symud i Ynys Môn i ymddeol, ac nad oes ganddynt fawr o gefnogaeth deuluol oherwydd hynny, sy'n tueddu i fod yn gyfrifol am y cynnydd. O ganlyniad, mae nifer y bobl hŷn sydd angen gofal gan y Cyngor yn codi. Rhagwelir twf o 28% yn y boblogaeth dros 85 oed erbyn 2032, ffigwr sydd gyfystyr â chyfradd twf blyneddol o 3.6% y flwyddyn. Ar sail y niferoedd presennol, byddai hyn yn golygu fod 26 o gleientiaid ychwanegol angen gofal yn 2026/27. Yn seiliedig ar sut mae cleientiaid presennol yn cael eu dyrannu rhwng y gwahanol sectorau gofal, bydd angen ychwanegu £0.87m at y gyllideb.

4.10 Demograffeg yn y Gwasanaethau Plant

Mae nifer y plant yng ngofal y Cyngor yn parhau i godi, ac mae rhagolygon yn awgrymu cynnydd pellach o 5% yn nifer y plant mewn gofal. Mae hyn gyfystyr â chynnydd o thua £430k mewn costau, yn ychwanegol at chwyddiant, ac mae'r swm wedi'i gynnwys yn y gyllideb ddisymud.

4.11 Ardoll y Gwasanaeth Tân

Mae cyllideb y Cyngor yn cynnwys ardollau a godir ar y Cyngor gan gyrff eraill sydd â phŵer statudol i bennu ardoll. Y brif ardoll a godir yw ardoll Awdurdod Tân Gogledd Cymru, sydd yn gosod ardoll gyffredinol ar gyfer y chwe awdurdod yng Ngogledd Cymru, cyn iddi gael ei dyrannu rhwng y chwe awdurdod ar sail y boblogaeth. Mae Awdurdod Tân Gogledd Cymru'n bwriadu cyflwyno cynnydd o 4.47% yn yr ardoll ar gyfer y chwe awdurdod, a bydd hyn yn golygu cynnydd o £2.32m yn y gyllideb. Oherwydd newid yn y boblogaeth, cyfran Ynys Môn o'r cynnydd yw 3.41%, sef cynnydd o £177k yn yr ardoll, ac mae hyn yn cyfateb i gynnydd o 0.30% yn y Dreth Gyngor. Yn sgil hyn, bydd yr ardoll sy'n cael ei gyllido gan y Cyngor yn codi i £5.362m.

4.12 Ardoll y Cyd-bwyllgor Corfforedig

Mae'n ofynnol bellach i'r 6 Awdurdod yng Ngogledd Cymru sefydlu Cyd-bwyllgor Corfforedig i fod yn gyfrifol am bolisi strategol ym maes cludiant a chynllunio, a datblygu economaidd ar lefel ranbarthol. £80k oedd cyfran y Cyngor o'r ardoll a osodwyd ar gyfer 2025/26. Er nad yw'r Cyd-bwyllgor Corfforedig wedi gwneud penderfyniad terfynol, ni ragwelir cynnydd sylweddol yn yr ardoll yn 2026/27, ac mae cynnydd o £1.5k ar gyfer chwyddiant wedi'i gynnwys yn y gyllideb.

4.13 Costau Cyllido Cyfalaf

Mae Costau Cyllido Cyfalaf yn cynnwys y Darpariaeth Refeniw Isaf (DRI), taliadau llog blynyddol ar fenthyciadau sy'n ddyledus, a llog sy'n cael ei dderbyn ar fuddsoddiadau. Newidiodd y Cyngor y polisi DRI i'r dull blwydd-dal yn 2022, ac arweiniodd hyn at ostyngiad sylweddol yn y gyllideb ar gyfer 2023/24. Fodd bynnag, mae'r dull blwydd-dal yn golygu bod y tâl DRI yn cynyddu bob blwyddyn, a hynny heb ystyried unrhyw fenthycia newydd a allai fod wedi'i wneud.

Mae lefel balansau arian parod y Cyngor wedi bod yn uchel ers 2020, a'r strategaeth fu defnyddio'r balansau arian parod hyn, yn hytrach na benthycia'n allanol. Fodd bynnag, wrth i gronfeydd wrth gefn y Cyngor a balansau ysgolion fynd yn llai, mae balansau arian parod y Cyngor yn agosau at yr isafswm a osodwyd, a bydd yn rhaid benthycia o'r newydd yn 2025/26 (hyd at £10m yn ôl yr amcangyfrif), a bydd angen benthycia rhwng £10m a £15m eto yn 2026/27. Mae'r costau DRI a llog ychwanegol yn cael eu rhannu rhwng y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai. Yn ôl yr amcangyfrif, bydd y benthycia ychwanegol yn golygu costau ychwanegol o £238k yn 2026/27.

Pan osodwyd cyllideb 2025/26, penderfynwyd defnyddio'r orddarpariaeth a gynhyrchwyd yn sgil newid y polisi DRI yn 2018, a darparu ar gyfer yr isafswm yn unig yn 2025/26. Roedd hyn yn barhad o'r agwedd ddarbodus o ran cyllido dyledion allanol. Yn 2026/27, bydd y ddarpariaeth lawn yn cael ei wneud ar gyfer yr DRI, gan ychwanegu £1.5m at gyllideb y Cyngor.

Bu cyfraddau llog yn uchel ers 2022, ac roeddent dros 5% ar eu huchaf. Mae cyfraddau llog uchel, ynghyd â balansau arian parod uchel, wedi creu incwm ychwanegol sylweddol i'r Cyngor, trwy'r llog sy'n cael ei dalu ar fuddsoddiadau. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi dechrau defnyddio ei arian wrth gefn ac mae o wedi cyllido gwariant cyfalaf o'i arian wrth gefn ei hun, yn hytrach na benthycia'n allanol. Felly, mae lefel yr arian parod sydd ar gael i'w fuddsoddi wedi gostwng yn sylweddol ac mae wedi gostwng o dan £10m ym mis Ionawr 2026. Rhagwelir y bydd cyfraddau llog yn gostwng yn ystod 2026/27, o'u lefel bresennol o 4.0% i tua 3.5% erbyn Mawrth 2027. Fodd bynnag, dylai'r benthyciadau ychwanegol a gynlluniwyd hybu balansau arian parod a bydd modd i'r gyllideb ar gyfer llog sy'n cael ei dalu i'r Cyngor aros ar tua £450k.

Bydd cynnydd o £0.970m yn y gyllideb cyllido cyfalaf yn sgil effaith y DRI a thaliadau llog.

4.14 Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor

Ers 2011, mae cost darparu cymorth ariannol i'r rhai hynny sydd angen cymorth i dalu'r Dreth Gyngor wedi ffurfio rhan o gyllideb y Cyngor, ond mae'r swm sy'n cael ei gynnwys yn Asesiad Gwariant Safonol (AGS) y Cyngor wedi aros fwy neu lai'r un fath. Gan fod y Dreth Gyngor wedi cynyddu a nifer y bobl sy'n hawlio wedi newid, mae trethdalwyr y Cyngor wedi gorfod ysgwyddo costau ychwanegol y cynllun. Mae cysylltiad uniongyrchol rhwng y cynnydd yn y gyllideb hon a'r cynnydd terfynol yn y Dreth Gyngor.

Yn 2025/26, roedd y gyllideb gyffredinol i gyllido Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor yn £7.35m, ond rhagwelir tanwariant o thua 1% yn y gyllideb ar hyn o bryd, ac nid yw'n ymddangos, felly, bod angen addasu'r gyllideb gan fod nifer yr achosion yn newid. Ni chytunwyd ar lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor eto ond, gan ddefnyddio rhagdybiaeth ar gyfer y cynnydd yn y Dreth Gyngor, effaith net hyn ar y gyllideb yw cynnydd o £367k.

4.15 Defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor

Mae premiwm y Dreth Gyngor ar eiddo gwag ac ail gartrefi yn creu incwm ychwanegol i'r Cyngor, ac mae rhan o'r incwm ychwanegol yma'n cyllido cynlluniau i helpu pobl ifanc lleol i brynu eu tŷ eu hunain ar yr Ynys. Yn 2025/26, dyrannwyd £1.0m o'r cyllid ychwanegol i'r perwyl hwn. Dylai'r galw presennol am gymorth trwy'r cynlluniau hyn ddefnyddio'r holl gyllid, ac mae disgwyl i'r galw barhau yn 2026/27. Mae'r gyllideb ddisymud, felly, yn cynnwys y gyllideb o £1m fydd yn cael ei chynyddu yn unol â'r cynnydd yn y Dreth Gyngor (beth bynnag fo'r cynnydd terfynol).

4.16 Cyllidebau Wrth Gefn

Fel rhan o'r broses gosod cyllideb, mae nifer o gyllidebau wrth gefn yn cael eu hymgorffori yn y gyllideb i gwrdd â chostau tymor penodol, risgiau posib a all fod angen eu cyllido yn ystod y flwyddyn, neu fel cyllideb wrth gefn gyffredinol a ddefnyddir yn ystod y flwyddyn wrth i'r gyllideb wynebu pwysau ychwanegol, neu yn sgil digwyddiadau annisgwyl. Mae'n bwysig iawn cael cyllidebau wrth gefn ac mae'n lleihau'r risg fod gwariant annisgwyl yn cael effaith andwyol ar gynaliadwyedd ariannol y Cyngor. Mae oed a chyflwr presennol stoc asedau'r Cyngor yn golygu fod mwy o risg y gallai'r Cyngor wynebu mwy o wariant annisgwyl er mwyn parhau i ddarparu gwasanaethau mewn adeiladau lle gallai problemau mawr godi.

Cyfanswm y gyllideb yn 2025/26 oedd £2.586m ac amcangyfrifir y bydd angen cyllideb o £2.441m ar gyfer 2026/27. Mae'r ffigwr hwn yn cynnwys cynnydd yn unol â chwyddiant ar gyfer rhai cyllidebau wrth gefn.

4.17 Newidiadau eraill y mae'r Cyngor wedi ymrwymo iddynt

Wrth lunio'r cyllidebau disymud, mae nifer o fân gywiriadau'n cael eu gwneud er mwyn adlewyrchu newidiadau angenrheidiol neu benderfyniadau blaenorol i gynyddu cyllidebau unigol. Effaith net yr addasiadau hyn yw gostyngiad o £450k yn y gyllideb ddisymud. Mae'r prif newidiadau'n ymwneud â'r gostyngiad yn y grant mae'r Oriel yn ei dderbyn gan Y Gymdeithas (£57k), gostyngiad i adlewyrchu'r ffaith fod llai o ddiwrnodau ysgol yn ystod y flwyddyn ariannol (£81k), newidiadau mewn trethi busnes yn sgil ailbrisio (£79k), incwm rhent ychwanegol ar gyfer unedau busnes newydd (£119k) a chynnydd mewn costau meddalwedd (£102k). Effaith net yr holl newidiadau yr ymrwymwyd iddynt yw cynnydd o £24k yn y gyllideb.

Y SEFYLLFA GYLLIDO

5.1 Ar ôl ystyried y setliad dros dro gan LIC (fel y nodir ym mharagraff 3) a'r prif newidiadau yn y gyllideb (fel y nodir ym mharagraff 4), mae'r sefyllfa gyllido cyn cynyddu'r Dreth Gyngor yn cael ei nodi yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3 Bwlch Cyllido'r Gyllideb 2026/27			
Cyllideb Derfynol 2025/26	Cyfeirnod:	£'m	£'m
Y Prif Addasiadau i'r Gyllideb (fel y cânt eu nodi ym Mharagraff 4)			195.443
Chwyddiant Cyflogau a Chostau Staffio Eraill	4.2 - 4.4	1.210	
Chwyddiant nad yw'n gysylltiedig â Chyflogau	4.5	5.751	
Niferoedd Disgyblion	4.6	(0.353)	
Integreiddio mewn Ysgolion Cynradd	4.7	0.423	

Addasiadau Eraill i'r Gyllideb Addysg	4.8	(0.275)	
Demograffeg yn y Gwasanaethau Oedolion	4.9	0.868	
Demograffeg yn y Gwasanaethau Plant	4.10	0.429	
Ardollau	4.11 - 4.12	0.176	
Costau Cyllido Cyfalaf	4.13	0.759	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	4.14	0.367	
Defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor	4.15	0.050	
Grant YG a Drosglwyddwyd i'r Setliad	3.2	2.000	
Cyllidebau Wrth Gefn a newidiadau eraill yr ymrwymwyd iddynt	4.16 - 4.17	(0.075)	
			11.330
Cyllideb Refeniw Net Ddisymud 2026/27			206.773
Cyllidir Gan			
Grant Cynnal Refeniw		117.875	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig		26.704	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun			144.579
Cyllideb y Dreth Gyngor 2025/26 (wedi'i haddasu ar gyfer newid yn sylfaen y dreth a chynnydd yn y premiwm ar ail gartrefi)			57.810
Cyfanswm Cyllid cyn Cynyddu'r Dreth Gyngor			202.389
(Gwarged) / Diffyg Cyllido (cyn unrhyw newid yn y Dreth Gyngor)			4.384

5.2 Er mwyn cyllido'r bwlch cyllido o £4.384m, byddai angen cynnydd o 7.59% yn y Dreth Gyngor. Byddai hyn yn golygu fod y gost ar gyfer eiddo Band D yn £1,835.47, sef cynnydd blynyddol o £129.42 a chynnydd o £2.48 yr wythnos. Er mwyn lleihau'r cynnydd yn y Dreth Gyngor, byddai'n rhaid defnyddio cronfeydd wrth gefn y Cyngor neu wneud arbedion yn y gyllideb refeniw. Mae pob £1m o gronfeydd wrth gefn a ddefnyddir, neu arbedion a weithredir, yn golygu gostyngiad o 1.73% yn y cynnydd yn y Dreth Gyngor.

RISGIAU'N GYSYLLTIEDIG Â'R GYLLIDEB

6.1 Wrth osod y gyllideb, mae angen asesu nifer o risgiau ariannol a allai effeithio ar gywirdeb y gyllideb derfynol. Mae'r gyllideb arfaethedig yn darparu ar gyfer rhai o'r risgiau hyn, ond nid yw risgiau eraill wedi eu cynnwys a, phe bai'r risg yn cael ei wireddu, gan greu cost ariannol yn 2026/27, byddai balansau a chronfeydd wrth gefn cyffredinol y Cyngor yn cwrdd â'r gost. Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae'n amlwg fod nifer o'r risgiau hynny tu hwnt i reolaeth y Cyngor, e.e. y galw am

wasanaethau statudol, ardollau a bennir gan gyrff eraill, gofynion gwasanaeth newydd neu wahanol a bennir gan Lywodraeth Cymru a / neu Lywodraeth y DU.

6.2 Rhagwelir y bydd gan y Cyngor falansau cyffredinol heb eu dyrannu gwerth £17.2m ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, ond mae hyn yn seiliedig ar ragdybiaeth fod tanwariant o £1.5m yn y gyllideb ar gyfer 2025/26.

6.3 Fel canllaw cyffredinol, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi gosod isafswm ar gyfer y balans cyffredinol o 5% o'r gyllideb refeniw net. Ar sail y gyllideb refeniw net ddisymud ar gyfer 2026/27 o thua £208m, byddai angen isafswm o £10.4m. Mae hyn yn gadael swm posib o £6.8m a fyddai ar gael i gyllido'r gyllideb refeniw yn ystod y ddwy neu dair blynedd nesaf, ond mae'n rhaid nodi fod sefyllfa ariannol y Cyngor yn cael ei wanhau wrth ostwng lefel y balansau cyffredinol a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig, a gallai arwain at broblemau ariannol yn y dyfodol pe byddai'n rhaid cyllido gwariant annisgwyl sylweddol, e.e. cyllido gorwariant yn y gyllideb refeniw yn y dyfodol.

6.4 Bu'n rhaid gwneud nifer o ragdybiaethau wrth lunio'r gyllideb refeniw ddrafft. Mae'r rhagdybiaethau'n seiliedig ar farn broffesiynol y Tîm Cyllid a staff eraill y Cyngor, rhagolygon allanol Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU, neu gyrff proffesiynol eraill, a gwybodaeth hanesyddol ac ystadegol arall. Mae effaith bosib camgymeriadau yn y prif ragdybiaethau a ddefnyddiwyd wrth lunio'r gyllideb refeniw wedi'u nodi isod:-

- **Dyfarniad Cyflog NJC** - fel y nodwyd ym mharagraff 4.2 uchod, mae'r gyllideb wedi cynyddu er mwyn adlewyrchu amcangyfrif o'r dyfarniadau cyflog ar gyfer 2026/27, ond mae cryn ansicrwydd yn parhau ynghylch y dyfarniadau cyflog. Mae'r Undebau wedi cyflwyno hawliad cyflog o 10% neu £3,000, pa un bynnag yw'r uchaf, ar bob pwynt ar y raddfa gyflog. Byddai cytuno i'r hawliad hwn yn ychwanegu £4.2m at y gyllideb gyflogau, yn ychwanegol i'r hyn sydd wedi'i gynnwys yn y gyllideb ddisymud.
- **Dyfarniad Cyflog Athrawon** - mae LIC yn cyllido elfen o'r cynnydd yn y setliad ac, os nad yw'r swm yn ddigon, mae LIC wedi darparu cyllid ychwanegol yn y gorffennol er mwyn cwrdd â'r gost. Mae hyn yn lleihau'r risg ariannol a wynebir y Cyngor yn sylweddol. Cymhlethir y mater ymhellach gan y ffaith bod y codiad cyflog i athrawon yn weithredol o fis Medi bob blwyddyn ac, o ganlyniad, nid oes arwydd o beth fydd y dyfarniad cyflog posib o fis Medi 2026.
- **Y Cyflog Byw Cenedlaethol** - cyhoeddodd Llywodraeth y DU y byddai'r Cyflog Byw Cenedlaethol (a elwid gynt yn isafswm cyflog) yn cynyddu 4.1% ym mis Ebrill 2026, i £12.71 yr awr. Mae'r Cyflog Byw Cenedlaethol yn rhoi pwysau ar gyllideb y Cyngor mewn dwy ffordd, h.y. yr hyn y mae'n ei dalu i'w staff ei hun (gweler uchod), ond hefyd yr hyn mae ei brif contractwyr yn ei dalu i'w staff.

Mae nifer fawr o staff a gyflogir gan brif contractwyr a darparwyr gwasanaeth y Cyngor yn talu'r Cyflog Byw Gwirioneddol i'w staff, neu gyflog o gwmpas y lefel honno. Mae hyn yn arbennig o wir yn y sector gofal (gofal mewn cartrefi preswyl a nyrsio, gofal cartref ac ati). Bydd cynnydd yn y Cyflog Byw Cenedlaethol yn arwain at gynnydd yn y Cyflog Byw Gwirioneddol (mae'r Cyflog Byw Gwirioneddol £1.24 yr awr yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol ar hyn o bryd). Cyhoeddwyd y cynnydd diweddaraf yn y Cyflog Byw Cenedlaethol ym mis Hydref 2025, sef cynnydd o 6.7%.

Mae LIC yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau ddarparu digon o gyllid er mwyn caniatáu i ddarparwyr dalu'r Cyflog Byw Gwirioneddol, a bydd cynnydd yn y ffigwr hwn yn cael ei adlewyrchu yn y cynnydd mewn ffioedd y mae'n rhaid i'r Cyngor eu talu i'r contractwyr a'r darparwyr gwasanaeth. Er bod y gyllideb yn caniatáu ar gyfer cynnydd mewn costau cyllido,

efallai na fydd y cynnydd yn ddigon i gwrdd â galwadau gan ddarparwyr oherwydd mae'n bosib y byddant hwythau hefyd yn wynebu pwysau o ganlyniad i chwyddiant cyffredinol, yn enwedig costau bwyd, ynni a thanwydd.

- **Chwyddiant Cyffredinol** - Mae'r risg cyllidebol yn gysylltiedig â chwyddiant cyffredinol yn sylweddol is na phan oedd y Mynegai Prisiau Defnyddwyr dros 10%. Er bod risg y gallai chwyddiant godi'n uwch na'r rhagdybiaeth a ddefnyddiwyd yn y gyllideb, byddai unrhyw gynnydd posib yn fychan iawn (rhwng 0.5% a 1%) a bychan iawn fyddai'r effaith ar gostau gwirioneddol y Cyngor hefyd.
- **Y Galw am Wasanaethau** - Mae'r gyllideb ddisymud yn gwneud darpariaeth ar gyfer darparu gwasanaethau yn unol â lefel bresennol y galw mewn rhai gwasanaethau lle gall y galw amrywio (Gwasanaethau Plant, Gofal Cymdeithasol Oedolion, Digartrefedd, Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor). Bydd unrhyw gynnydd sylweddol yn y galw am wasanaethau'n creu costau ariannol ychwanegol i'r Cyngor nad oes darpariaeth ar eu cyfer yn y cyllidebau presennol.
- **Incwm Grantiau** - Fel y nodir yn Nhabl 2 uchod, yn ogystal â'r CAC, mae'r Cyngor yn derbyn lefelau sylweddol o gyllid ychwanegol ar ffurf grantiau penodol gan LIC ac eraill. Pan fydd lefel cyllid grant penodol yn gostwng, neu nid yw'n cynyddu i adlewyrchu'r cynnydd mewn costau, nid yw bob amser yn bosib ymateb yn gyflym i'r newid gan fod y gwasanaeth a gyllidir gan y grant wedi'i ymgorffori yn y gwasanaeth a gyllidir gan gyllideb graidd y Cyngor. Mae oedi, felly, rhwng gostwng y cyllid a gallu'r Cyngor i leihau'r costau cysylltiedig drwy aildrefnu'r gwasanaeth.
- **Targedau Incwm o Ffioedd a Thaliadau** – Wrth i'r argyfwng costau byw lacio, mae'n bosib y bydd gan breswylwyr fwy o arian i'w wario, a gallai hyn gynhyrchu incwm i'r Cyngor, yn bennaf drwy incwm y gwasanaethau hamdden a meysydd parcio ac, i raddau llai, ffioedd cynllunio a rheoliadau adeiladu. Gwelwyd lefelau incwm da yn 2025/26 ac, yn gyffredinol, maent yn rhagori ar dargedau'r gyllideb a, hyd yn oed pe byddai lefelau incwm yn dechrau gostwng yn 2026/27, maent yn debygol o fod ar darged, neu'n agos iawn at dargedau'r gyllideb.
- **Cyllid Grant Arall** – Yn ogystal â chyllideb graidd y Cyngor sy'n cael ei gyllido o'r CAC, y Dreth Gyngor a Chronfeydd wrth Gefn, mae'r Cyngor yn derbyn rhwng £25m a £30m o gyllid grant ychwanegol, yn unol â Thabl 2 uchod. Mae'r cyllid hwn yn darparu gwasanaethau ychwanegol, neu caiff ei ddefnyddio ar y cyd â chyllid refeniw craidd. Nid yw'n dilyn bob amser bod y grantiau hyn yn cynyddu yn unol â'r cynnydd yn y CAC na lefel gyffredinol chwyddiant. Gall rhai grantiau gael eu rhewi ar lefel y flwyddyn flaenorol. Gall hyn gynyddu'r galw ar y gyllideb graidd gan nad yw'n bosib bob amser lleihau gwasanaethau sy'n cael eu cyllido gan grantiau yn gyflym. Er mwyn lliniaru'r risg, mae gan y Cyngor gronfa wrth gefn glustnodedig gwerth £250k y gellir ei defnyddio i ychwanegu at y gyllideb graidd pe byddai angen.

7 ARBEDION CYLLIDEBOL A BUDDSODDIADAU

7.1 Wrth lunio'r gyllideb ar gyfer 2026/27, adolygwyd yr holl gyllidebau er mwyn nodi:-

- Cyllidebau nad oes galw amdanynt bellach;
- Cyllidebau sydd yn rhy uchel;
- Cyllidebau incwm y gellir eu cynyddu.

7.2 Mae crynodeb o ganfyddiadau'r arolwg wedi'i gynnwys yn Nhabl 4 isod:-

Tabl 4

Crynodeb o Arbedion Cyllidebol a Nodwyd

Gwasanaeth	Cyllidebau nad oes eu hangen £	Cyllidebau sy'n rhy uchel £	Cyllidebau incwm sy'n rhy isel £	Cyfanswm £
Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc	0	40,533	0	40,533
Gwasanaethau Oedolion	175,000	0	0	175,000
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	0	64,456	265,000	329,456
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	60,000	61,997	100,000	221,997
Cyllidebau Corfforaethol	209,209	0	0	209,209
CYFANSWM	444,209	166,986	365,000	976,195

7.3 Gofynnwyd hefyd i wasanaethau gyflwyno ceisiadau am gyllid ychwanegol er mwyn cwrdd â phwysau gwasanaeth presennol neu bwysau newydd. Cynigir bod y ceisiadau canlynol yn cael eu cynnwys yn y gyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2026/27.

7.4 Cyllid Ychwanegol ar gyfer y Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol - £200,000

Bydd y gwasanaeth ar y cyd â Gwynedd yn dod i ben ym mis Medi 2026. Mae gwaith yn mynd rhagddo i benderfynu ar strwythur staffio a chyllidebau cysylltiedig ar gyfer y gwasanaeth mewnol newydd. Mae amcangyfrif o £200k wedi'i gynnwys ar gyfer y gost dros flwyddyn lawn ond, gan na fydd y gwasanaeth yn cychwyn tan fis Medi 2026, bydd angen swm llai yn 2026/27 a'r swm yn llawn yn 2027/28.

7.5 Toiledau Cyhoeddus - £50,000

Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi nodi bod agor y toiledau cyhoeddus ym Menllech a Bae Trearddur trwy'r flwyddyn yn flaenoriaeth. Gwnaethpwyd hyn yn 2025/26 trwy ddefnyddio tanwariant mewn cyllidebau gwasanaethau eraill ond, os yw'r trefniant hwn am fod yn un parhaol, bydd angen £25,000 o gyllid ychwanegol er mwyn talu costau glanhau'r toiledau am nifer fwy o wythnosau yn ystod y flwyddyn.

Mae gwaith yn cael ei wneud hefyd er mwyn dod â thoiledau cyhoeddus eraill yn ôl dan reolaeth y Cyngor ac efallai ymestyn eu horiau agor. Bydd angen cyllid ychwanegol i gyflawni hyn, er mwyn cwrdd â chost agor a glanhau'r toiledau cyhoeddus.

7.6 Cydymffurfiaeth yn y Gwasanaethau Eiddo - £40,200

Un o amcanion y Strategaeth Rheoli Asedau yw sicrhau fod gan y Cyngor bortffolio asedau sydd mewn cyflwr gwell, yn fwy diogel ac yn fwy hygyrch.

Er mwyn cyflawni'r amcan hwn, mae angen cyflogi staff ychwanegol i gynnal yr archwiliadau a'r asesiadau angenrheidiol ac adrodd ar gydymffurfiaeth.

7.7 Gorfodaeth Cynllunio - £51,800

Gwelwyd cynnydd o 30% yn y cwynion am ddatblygiadau anawdurdodedig yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ac mae'r Tîm Gorfodaeth Cynllunio yn dîm bychan iawn sy'n delio â materion technegol a all gymryd amser hir i'w datrys. Mae pryderon hefyd am wytnwch y tîm, pe byddai staff yn symud i swyddi eraill, neu'n absennol am gyfnod estynedig oherwydd salwch. Bydd y swydd ychwanegol yn darparu capasiti ychwanegol ac yn gwella gwytnwch.

7.8 Archwiliadau Diogelwch Bwyd - £146,100 (2026/27 a 2027/28), £64,600 (2028/29 ymlaen)

Yn ddiweddar, mae'r Asiantaeth Safonau Bwyd wedi cynnal archwiliad o wasanaeth archwilio safonau bwyd y Cyngor a rhoddwyd gradd "anfoddfaol" i'r gwasanaeth. Ar hyn o bryd, mae tua 700 o fusnesau nad ydynt yn fusnesau risg uchel yn disgwyl am archwiliad gan y Gwasanaeth. Byddai'r swydd ychwanegol yn creu mwy o gapasiti archwilio ac yn caniatáu i'r Cyngor fynd i'r afael â'r ôl-groniad.

Gofynnir hefyd am £81,500 yn 2026/27 a 2027/28 er mwyn darparu capasiti ychwanegol i fynd i'r afael â'r ôl-groniad o archwiliadau. Pan fydd yr ôl-groniad wedi'i glirio, a chyda capasiti ychwanegol, dylai'r Gwasanaeth fod â digon o adnoddau i gynnal y nifer angenrheidiol o archwiliadau bob blwyddyn.

7.9 Iechyd Galwedigaethol - £20,000

Mae'r gwasanaeth iechyd galwedigaethol presennol yn cael ei ddarparu gan ddarparwr allanol, ac ni all y Cyngor reoli amseroedd ymateb i atgyfeiriadau. Mae oedi cyn cynnal asesiadau iechyd galwedigaethol yn ymestyn cyfnod absenoldebau salwch, gan greu cost ychwanegol i'r Cyngor.

Y bwriad yw cyflogi arbenigwr mewnol, ynghyd â darparu cyllideb ar gyfer yr offer angenrheidiol a chwrdd â chost asesiadau arbenigol allanol.

7.10 Seiberddiogelwch - £364,200

Mae'r risg o ymosodiad seiberddiogelwch yn cynyddu trwy'r amser a gwelwyd enghreifftiau o gwmnïau mawr ac awdurdodau lleol a ddioddefodd ymosodiadau seiber llwyddiannus. Roedd yr effaith ar y sefydliadau hyn, o ran colli data ac amharu ar wasanaethau, yn sylweddol. Mae seiberddiogelwch yn cael ei ystyried yn risg gorfforaethol sylweddol gan y Cyngor, ond nid yw'r adnoddau presennol yn ddigonol i ymdrin â'r nifer cynyddol o ymosodiadau mwyfwy soffistigedig.

Y bwriad yw cynyddu niferoedd staffio trwy gyflogi 4 aelod ychwanegol o staff. Byddai hyn yn cynyddu capasiti i fonitro ac atal ymosodiadau, delio gydag unrhyw ymosodiadau llwyddiannus a gwella gwytnwch y tîm pe byddai unrhyw absenoldebau'n codi. Byddai'r buddsoddiad hefyd yn caniatáu i'r Cyngor brynu meddalwedd monitro a darganfod mwy soffistigedig.

7.11 Rheoli a Dadansoddi Data - £81,900

Ar hyn o bryd, mae'r Cyngor yn gwella'r ffordd y mae'n defnyddio data wrth wneud penderfyniadau, a hynny er mwyn cael ei lywio fwy gan ddata fel sefydliad. Mae gwasanaethau o fewn y Cyngor yn defnyddio gwahanol ddulliau a systemau ar hyn o bryd ar gyfer cofnodi, rheoli a dadansoddi data. Mae trefniadau llywodraethu gwybodaeth, diogelu data a safoni yn amrywio. Datblygwyd dangosfyrddau data, ond mae angen gwneud rhagor o waith er mwyn cyflwyno setiau data ychwanegol a allai fod yn fuddiol i'r Cyngor.

Y bwriad yw cyflogi Rheolwr Data ynghyd â buddsoddi mewn meddalwedd dadansoddi data. Byddai hyn yn caniatáu i'r Cyngor greu cynllun strategol data hirdymor, fyddai'n cynnwys safoni'r defnydd o ddata, gweithredu safonau data, sicrhau trefniadau llywodraethu data priodol a datblygu diwylliant o weithio gyda data.

7.12 Caffael - £79,400

Mae deddfwriaeth caffael newydd y DU a Chymru wedi gosod cyfrifoldebau newydd ar y Cyngor mewn perthynas â gweithgareddau chaffael a'r angen i gyhoeddi gwybodaeth ychwanegol cyn, yn ystod ac ar ddiwedd pob proses gaffael. Mae angen mesur, arfarnu ac

adrodd hefyd ar werth cymdeithasol a gyflawnir drwy gontractau'r Cyngor, yn unol â Deddf Gwasanaethau Cyhoeddus (Gwerth Cymdeithasol) 2012.

Mae angen capasiti ychwanegol o fewn y Tîm Caffael Corfforaethol er mwyn cyflawni'r gofynion newydd, ac mae angen buddsoddi hefyd mewn systemau caffael er mwyn casglu, dadansoddi ac adrodd ar weithgareddau caffael o fewn y Cyngor.

7.13 Gwasanaethau Cyfreithiol - £92,000

Ar hyn o bryd, mae'r Cyngor, ynghyd â chynghorau eraill, yn wynebu anawsterau sylweddol wrth geisio recriwtio cyfreithwyr sy'n meddu ar gymwysterau a phrofiad addas i weithio mewn nifer o feysydd gwasanaeth. Mae'r Cyngor yn gorfod cyflogi nifer o gyfreithwyr locwm ar hyn o bryd, ond maent yn gostus iawn.

Y bwriad yw cyflogi 2 swyddog Paragyfreithiol ychwanegol, fyddai'n haws eu recriwtio. Byddai hyn yn cynyddu capasiti, rhyddhau staff mwy profiadol i gyflawni agweddau uwch yn gysylltiedig â'u rolau a chaniatáu i'r staff sy'n cael eu recriwtio hyfforddi i fod yn gyfreithwyr cymwys.

7.14 Cynllun Datblygu Lleol (CDLI) - £100,000 y flwyddyn am 3 blynedd

Yr amcangyfrif presennol yw y bydd drafftio, ymgynghori a chwblhau'r CDLI newydd yn costio tua £800k. Mae gan y Cyngor gronfa wrth gefn glustnodedig gwerth £500k, ond nid oes cyllid wedi'i neilltuo ar hyn o bryd ar gyfer y swm ychwanegol o £300k. Byddai'n bosib cwblhau'r cynllun, a chyllido'r holl gostau, trwy gynnwys £100k yn y gyllideb refeniw hyd at 2028/29.

7.15 Byddai cyfanswm cost y cynigion hyn yn £1,225,600 yn 2026/27, gyda £1,044,100 o'r swm yn gynnwys parhaol yn y gyllideb.

7.16 Mae'r gyllideb arfaethedig diwygiedig ar gyfer 2026/27 i'w weld yn Nhabl 5, isod, ac mae'n dangos y sefyllfa pe byddai'r arbedion yn cael eu gweithredu a'r cynigion yn cael eu derbyn:-

Tabl 5

Cyllideb Arfaethedig Diwygiedig ar gyfer 2026/27

	£'m	£'m
Cyllideb Ddisymud, yn unol â Thabl 4		206.773
Arbedion Cyllidebol, yn unol â Thabl 5	(0.976)	
Cynigion i Fuddsoddi mewn Gwasanaethau - para 7.4 - 7.14	1.226	
		0.250
Y Gofyniad Cyllidebol Diwygiedig ar gyfer 2026/27		207.023
Cyfanswm Cyllid cyn Cynyddu'r Dreth Gyngor		(202.389)
(Gwarged) / Diffyg Cyllido (cyn unrhyw newid yn y Dreth Gyngor)		4.634

PONTIO'R BWLCH CYLLIDO

8.1 Ar hyn o bryd, amcangyfrifir y bydd gan y Cyngor falansau cyffredinol gwerth £17.2m ar 31 Mawrth 2026. Strategaeth ariannol y Cyngor yw cynnal balansau cyffredinol sy'n cyfateb i 5% o'r gyllideb refeniw net, a byddai angen £10.4m mewn balansau cyffredinol ar gyfer 2026/27. Mae hyn £6.8m yn is na'r balans a ragwelir ar 31 Mawrth 2026, a gellid ei ddefnyddio i gyfrannu at gyllido cyllideb 2026/27.

- 8.2** Mae Archwilio Cymru wedi nodi nad yw defnyddio arian wrth gefn fel hyn yn gwneud y defnydd gorau o'r arian wrth gefn, a byddai defnyddio'r arian wrth gefn i gyllido rhaglenni trawsnewid fyddai'n gallu darparu gwell gwasanaethau yn rhatach yn cael mwy o effaith. Mae'n rhaid cadw hyn mewn cof wrth benderfynu defnyddio arian wrth gefn i gyllido gwariant yn y flwyddyn. Er hynny, mae defnyddio arian wrth gefn yn rhoi mwy o amser i'r Cyngor gynllunio newidiadau o ran darparu gwasanaethau er mwyn lleihau'r gyllideb refeniw net gyffredinol yn 2026/27.
- 8.3** Mae pob 1% o gynnydd yn y Dreth Gyngor yn cynhyrchu £533k o dreth gyngor safonol a £45k o bremiwm ar dai gwag ac ail gartrefi, sef cyfanswm o £578k mewn incwm gros. Ar sail y gost i eiddo Band D yn 2025/26, sef £1,572.30, mae pob 1% o gynnydd yn golygu cynnydd o £15.72 yn y gost i eiddo Band D, neu £0.30 yr wythnos. Mae'r dreth gyngor y Cyngor yr 7fed isaf yng Nghymru ar hyn o bryd ac mae'n £93 yn is na chyfartaledd Cymru.
- 8.4** Mae'r ffaith fod y cyllid gan LIC yn is na chwyddiant a'r cynnydd yn y galw am wasanaethau a wynebwr gan y Cyngor yn golygu bod angen cynnydd yn y Dreth Gyngor sy'n uwch na chwyddiant er mwyn galluogi'r Cyngor i osod cyllideb sy'n cael ei chyllido'n llawn. Mae'r Pwyllgor Gwaith yn argymhell cynnydd o 4.8% yn y Dreth Gyngor, ynghyd â chynnydd ychwanegol o 0.3% i gyllido'r cynnydd yn ardoll y Gwasanaeth Tân. Mae hyn yn gynnydd o 5.1%, ac mae'n golygu fod y gost ar gyfer eiddo Band D (heb gynnwys prae-septau'r Heddlu a Chynghorau Tref / Cymuned) yn codi i £1,792.98, sef cynnydd o £87.03 y flwyddyn, neu £1.67 yr wythnos. Bydd y cynnydd hwn yn cynhyrchu tua £2.949m o gyllid ychwanegol.
- 8.5** Ar sail yr uchod, mae cyllideb refeniw arfaethedig cychwynnol 2026/27 wedi'i nodi yn Nhabl 6 isod:-

Tabl 6 Cyllideb Arfaethedig Gychwynnol 2026/27		
Cyllideb Arfaethedig Gychwynnol (yn unol â Thabl 5)	£'m	£'m 207.023
Cyllidir Gan		
Grant Cynnal Refeniw	117.875	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig	26.704	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun (CAC)		144.579
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys premiwm a chynnydd o 6.0%)		60.759
Balansau Cyffredinol y Cyngor		1.685
Cyfanswm Cyllid		207.023

SEFYLLFA'R GYLLIDEB AR GYFER 2027/28

- 9.1** Y tu hwnt i 2026/27, mae'r rhagolygon economaidd yn awgrymu y bydd yr economi'n parhau i wella, gyda chyfraddau chwyddiant a llog yn parhau i ddisgyn, ond bydd twf yn aros yn gymharol isel, gan effeithio ar incwm o drethi a gallu'r Llywodraeth i fuddsoddi mewn gwasanaethau cyhoeddus. Gan fod dyledion wedi bod yn hanesyddol o uchel, ac

o ystyried ymrwymiad y Llywodraeth i leihau dyledion fel canran o gynnyrch domestig gros erbyn diwedd y Senedd hon, nid yw'r llywodraeth yn debygol iawn o fenthycha er mwyn cyllido cynnydd yng nghyllidebau'r sector cyhoeddus.

- 9.2** Mae'r adolygiad gwariant cynhwysfawr a chyllideb ddilynol Llywodraeth y DU wedi amlinellu'r cyllid ar gyfer Cymru. Mae dadansoddiad gan Dadansoddi Cyllid Cymru yn amcangyfrif cynnydd o 0.6% mewn termau ariannol yn y setliad i lywodraeth leol yn 2027/28, ac mae hyn yn ostyngiad o 1.4% mewn termau real.
- 9.3** Cymhlethir y sefyllfa ymhellach gan fod etholiadau'r senedd yn cael eu cynnal ym mis Mai ac mae posibilrwydd cryf y bydd Llywodraeth newydd yn cael ei hethol, fydd â blaenoriaethau gwahanol efallai, a gallai hynny effeithio ar gyllido llywodraeth leol yng Nghymru.
- 9.4** Mewn perthynas â gwariant, mae'r risg o bwysau oherwydd chwyddiant yn llawer llai nag y bu ond, wrth gwrs, gall ffactorau allanol effeithio ar lefel chwyddiant. Mae disgwyl i ddyfarniadau cyflog ostwng hefyd, a dylent fod yn agosach at lefel chwyddiant yn 2026/27 a thu hwnt.
- 9.5** Y risg mwyaf yw bod y galw'n cynyddu am y gwasanaethau hynny lle gall y galw gan gleientiaid newid yn sylweddol (Gwasanaethau Oedolion, Gwasanaethau Plant a Digartrefedd). Mae'n anodd penderfynu ar lefel gwasanaethau, hyd yn oed yn y tymor byr, ac mae'n anodd darogan lefelau gwasanaeth am gyfnod o rhwng 18 mis a 2 flynedd yn y dyfodol.
- 9.6** Wrth osod y gyllideb, defnyddiwyd lefel sylweddol o gyllid unwaith ac am byth (balansau cyffredinol) unwaith eto i osod cyllideb sy'n cydbwyso ar gyfer 2026/27. Er y bydd lefelau balansau cyffredinol y Cyngor yn parhau'n iach, ni ellir parhau i ddefnyddio arian wrth gefn yn y tymor hir a bydd angen gwneud newidiadau parhaol i'r gyllideb er mwyn caniatáu i'r Cyngor gyflawni'r gofyniad statudol sydd arno i osod cyllideb wedi'i gyllido'n llawn, heb orfod gostwng yr arian wrth gefn ymhellach ac, o bosib, gwanhau cynaliadwyedd ariannol y Cyngor yn y tymor hir.
- 9.7** Mae'r gwaith modelu ariannol presennol yn awgrymu cynnydd o thua £6.2m (3%) yn y gyllideb net ar gyfer 2027/28, a chynnydd o 0.6% yn y CAC, sef swm o £0.9m. Byddai angen cynnydd o 8.7% yn y Dreth Gyngor er mwyn cyllido'r bwlch cyllido hwn, gan dybio na fydd yr arian wrth gefn ar gael mwyach i gyllido'r gyllideb.
- 9.8** Gallai ffynonellau cyllido eraill fod ar gael yn 2027/28 a thu hwnt, a gallai hynny gyfrannu at yr adnoddau sydd ar gael i'r Cyngor. Maent yn cynnwys unrhyw drethi busnes a gedwir o ardaloedd dynodedig y porthladd rhydd, cyllid a allai gael ei gynhyrchu trwy gyflwyno'r Ardoll Ymwelwyr ar Ynys Môn ac unrhyw newidiadau i'r premiwm ar dai gwag ac ail gartrefi. Bydd y cyntaf yn dibynnu ar gynnydd wrth ddatblygu'r ardaloedd porthladd rhydd a bydd angen penderfyniadau pellach gan y Cyngor mewn perthynas â'r ail a'r trydydd. Nid yw'r ffynonellau cyllido posib hyn wedi cael eu hystyried, ond bydd y sefyllfa'n cael ei adolygu wrth i ragor o wybodaeth ddod i law.
- 9.9** Mae cydbwyso cyllideb 2026/27 wedi bod yn eithriadol o heriol ond, ar sail y rhagdybiaethau presennol, disgwylir i'r sefyllfa ddechrau gwella yn 2027/28. Er hynny, bydd angen i'r Cyngor ganfod atebion parhaol ar gyfer y gyfran o'r gyllideb sy'n cael ei gyllido gan arian wrth gefn yn 2026/27. Bydd hyn yn heriol iawn, heb orfod gostwng

ansawdd ac ystod y gwasanaethau a ddarperir yn sylweddol. Yn y dyfodol, bydd rhaid i arbedion cyllidebol gynnwys lleihau neu roi'r gorau i wasanaethau ac, o bosib, peidio â chyflawni'r safonau statudol disgwyledig. Mae'r gwaith o nodi arbedion cyllidebol posib ar gyfer 2027/28 wedi dechrau'n barod, a bydd y cynigion hyn i wneud arbedion yn cael ei hystyried ymhellach yn ystod 2026/27.

CASGLIAD

- 10.1** Gosodwyd y gyllideb ar gyfer 2026/27 yng nghyd-destun sefyllfa ariannol sy'n gwella a disgwyliad y bydd y cyllid yn parhau i gynyddu, neu'n cynyddu'n unol â chwyddiant o leiaf. Fodd bynnag, gallai'r sefyllfa ar gyfer 2027/28 barhau'n heriol, ac mae angen ateb parhaol i'r diffyg cyllido yn 2026/27 a'r galw sy'n parhau i gynyddu am wasanaethau.
- 10.2** Mae yna nifer o ffactorau hefyd nad yw'r Cyngor yn gallu eu rheoli a gallai eu hoblygiadau o ran costau i'r Cyngor fod yn sylweddol. Nid yw sefyllfa heriol y gyllideb sy'n wynebu'r Cyngor yn unigryw i Ynys Môn, mae pob awdurdod lleol yn y DU yn wynebu'r un sefyllfa. Mae rheolaeth ariannol gadarn yn y gorffennol yn golygu fod y Cyngor mewn sefyllfa ariannol gref i ddelio â'r her yn y tymor byr ond, os bydd costau a'r galw am wasanaethau'n parhau i dyfu ac os nad yw'r cyllid yn cynyddu ar yr un lefel â'r twf mewn costau a'r galw, bydd angen ailstrwythuro gwasanaethau'r Cyngor yn sylweddol er mwyn sicrhau na fydd y Cyngor yn fethdalwr.
- 10.3** Mae gwasanaethau'r Cyngor yn dibynnu ar ei staff ymroddedig a gweithgar, ac mae angen cydnabod yr effaith ar y staff hefyd. Bydd angen lleihau lefelau staffio oherwydd yr her ariannol ond, os nad yw'r llwyth gwaith yn gostwng hefyd, bydd y pwysau ar staff yn parhau i dyfu, gan greu anawsterau o ran cadw staff presennol, recriwtio staff newydd a sicrhau fod gan y Cyngor weithlu iach. Mae rhywfaint o'r buddsoddiad arfaethedig mewn gwasanaethau yn 2026/27 yn rhoi sylw, i ryw raddau, i'r materion mwyaf tyngedfennol ond, os bydd y sefyllfa mewn gwasanaethau eraill yn gwaethygu, yna bydd hynny'n rhoi pwysau ariannol ychwanegol ar y Cyngor, a bydd rhaid darparu ar ei gyfer wrth osod cyllidebau yn y dyfodol.
- 10.4** Y cynnydd arfaethedig yn y gyllideb ar gyfer 2026/27 yw 5.93% ac mae'n cael ei gyllido gan gynnydd o 6.4% yng ngwerth ariannol y CAC a chynnydd o 5.1% yn y Dreth Gyngor, gyda gweddill y diffyg yn cael ei gyllido o'r arian wrth gefn.
- 10.5** Mae'r sefyllfa o ran cyllid grant yn creu her ariannol ychwanegol a bydd rhaid lleihau rhai gwasanaethau a gyllidir gan grantiau o ganlyniad. Bydd y sefyllfa'n fwy eglur pan fydd y dyraniadau unigol ar gyfer pob grant yn hysbys.
- 10.6** Mae rheolaeth ariannol ddarbodus yn y gorffennol wedi cryfhau sefyllfa ariannol y Cyngor yn sylweddol ac mae wedi cynyddu lefelau balansau cyffredinol y Cyngor a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig. Oherwydd bod y sefyllfa ariannol wedi gwella, gall y Cyngor gyflwyno cyllideb arfaethedig sy'n cadw'r cynnydd yn y Dreth Gyngor cyn ised â phosib, er bod rhaid iddo fod yn uwch na lefel bresennol chwyddiant.
- 10.7** Mae rhywfaint o risg yn gysylltiedig â'r gyllideb, yn enwedig p'un a wnaethpwyd darpariaeth ddigonol ar gyfer codiadau cyflog a'r galw cynyddol am wasanaethau. Mae'r risg yn cael ei liniaru gan fod y Cyngor yn dal balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig y gellir eu hailgyfeirio er mwyn cyllido unrhyw gostau ychwanegol, ac mae hyn yn amlygu pa mor bwysig yw cynnal lefelau iach o arian wrth gefn.

10.8 Fodd bynnag, nid yw parhau i ddefnyddio arian wrth gefn i gydbwyso'r gyllideb yn gynaliadwy ac mae'n gwanhau gwytnwch ariannol y Cyngor. Mae defnyddio arian wrth gefn yn caniatáu i'r Cyngor adolygu ei ofynion cyllidebol yn yr hirdymor, lle bydd rhaid ail-drefnu gwasanaethau er mwyn sicrhau eu bod yn cyd-fynd â'r cyllid craidd fydd ar gael.

10.9 Mae'r gyllideb arfaethedig yn dechrau'r broses o ail-fuddsoddi yn y gwasanaethau a ddarperir, ond nid yw'n eglur a fydd modd parhau i wneud hynny yn y dyfodol a bydd llawer yn dibynnu ar faint o gyllid fydd LIC yn ei ddarparu yn dilyn yr etholiadau ym mis Mai 2026. Os bydd y cynnydd yn y cyllid yn isel, yna bydd rhaid i'r Cyngor ystyried lleihau gwasanaethau yn 2027/28 ac wedi hynny er mwyn i'r Cyngor fod mewn sefyllfa i barhau i osod cyllideb gytbwys a chadw'r cynnydd yn y Dreth Gyngor ar lefel resymol a fforddiadwy. Bydd methu â gwneud hynny'n golygu fod mwy o risg fod y Cyngor yn anghynaliadwy mewn termau ariannol erbyn 2028/29 neu 2029/30.

MATERION I'W PENDERFYNU

11.1 Ni fydd y gyllideb derfynol yn cael ei chymeradwyo gan y Cyngor llawn tan 5 Mawrth 2026, fodd bynnag, ar hyn o bryd, argymhellir bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r canlynol:-

- Y gyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2026/27 o £207.023m;
- Cynnydd arfaethedig yn y Dreth Gyngor o 4.8%, ynghyd â 0.3% ar gyfer Ardoll y Gwasanaeth Tân, sef cyfanswm o 5.1%, gan olygu fod y gost i eiddo Band D yn £1,792.98;
- Cynnig yn ffurfiol i gadw'r premiwm ar gartrefi gwag ac ail gartrefi ar 100%;
- Bod £1.685m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor a'r arian wrth gefn clustnodedig er mwyn cyd-bwyso cyllideb refeniw 2026/27.

ATODIAD 2

CYLLIDEB ARFAETHEDIG 2026/27 FESUL GWASANAETH				
Cyllideb	Cyllideb 2025/26	Cyllideb Arfaethedig 2026/27	Symudiad	% Newid
	£'m	£'m	£'m	%
Dysgu Gydol Oes				
Ysgolion	55.538	57.407	+ 1.869	+ 3.37%
Addysg Ganolog	13.981	14.314	+ 0.333	+ 2.38%
Diwylliant	1.666	1.657	- 0.009	- 0.54%
Cyfanswm Dysgu Gydol Oes	71.185	73.378	+ 2.193	+ 3.08%
Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo				
Prifffyrdd	8.496	8.653	+ 0.157	+ 1.85%
Eiddo	1.875	1.978	+ 0.103	+ 5.49%
Gwastraff	10.394	10.788	+ 0.394	+ 3.79%
Cyfanswm Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	20.765	21.419	+ 0.654	+ 3.15%
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd				
Datblygu Economaidd, Hamdden a Chyrchfan	3.019	2.768	- 0.251	- 8.31%
Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	3.102	3.404	+ 0.302	+ 9.74%
Cyfanswm Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	6.121	6.172	+ 0.051	+ 0.83%
Gwasanaethau Oedolion	43.082	45.377	+ 2.295	+ 5.33%
Gwasanaethau Plant	17.556	18.606	+ 1.050	+ 5.98%
Trawsnewid Corfforaethol				
Adnoddau Dynol	1.824	1.931	+ 0.107	+ 5.87%
TGCH	5.081	5.672	+ 0.591	+ 11.63%
Trawsnewid	1.204	1.219	+ 0.015	+ 1.25%
Cyfanswm Trawsnewid Corfforaethol	8.109	8.822	+ 0.713	+ 8.79%
Tai	2.036	2.098	+ 0.062	+ 3.05%
Adnoddau	4.225	4.248	+ 0.023	+ 0.54%
Busnes y Cyngor	2.213	2.380	+ 0.167	+ 7.55%
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth	175.292	182.500	+ 7.208	+ 4.11%

CYLLIDEB ARFAETHEDIG 2026/27 FESUL GWASANAETH				
Cyllideb	Cyllideb b 2025/26	Cyllideb Arfaethedi g 2026/27	Symudiad	% Newid
	£'m	£'m	£'m	%
Cyllidebau Corfforaethol				
Rheolaeth Gorfforaethol	0.823	0.878	+ 0.055	+ 6.68%
Ardollau	5.277	5.452	+ 0.175	+ 3.32%
Corfforaethol a Democrataidd	2.238	3.487	+ 1.249	+ 55.81%
Costau Cyllido Cyfalaf	4.637	5.396	+ 0.759	+ 16.37%
Budd-daliadau a ganiateir	0.110	0.110	0.000	0.00%
Ail-godi Tâl ar y CRT	(0.840)	(0.865)	- 0.025	+ 2.98%
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	7.349	7.716	+ 0.367	+ 4.99%
Cronfeydd wrth Gefn	1.451	1.191	- 0.260	- 17.92%
Grant Yswiriant Gwladol	(2.000)	0.000	+ 2.000	+ 100.00%
Rhyddhad Ardrethi Dewisol	0.106	0.108	+ 0.002	+ 1.89%
Benthyciadau a Grantiau Tai	1.000	1.050	+ 0.050	+ 5.00%
Cyfanswm Cyllidebau Corfforaethol	20.151	24.523	+ 4.372	+ 21.70%
CYFANSWM Y GYLLIDEB	195.443	207.023	+ 11.580	+ 5.93%

This page is intentionally left blank

22/11/2024

Cyngor Sir Ynys Môn
Adroddiad Sgriwtini

Pwyllgor:	Pwyllgor Sgrwitini Corfforaethol
Dyddiad:	21 Ionawr 2026
Pwnc:	Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2026 – 2031
Cadeirydd Sgriwtini:	Cynghorydd Jeff Evans

1. Pwy fydd yr aelod portffolio yn cyflwyno / arwain yr adroddiad?

Aelod Portffolio	Rôl
Cynghorydd Ieuan Williams	Deilydd Portffolio – Priffyrdd, Gwastraff ag Newid Hinsawdd
Swyddog Gwasanaeth (yn cefnogi)	Rôl
Rhys Alun Williams	Rheolwr Newid Hinsawdd

2. Pam y gofynnir i'r Pwyllgor Sgriwtini ystyried y mater

Mae'r Cynllun Tuag at Sero Net newydd 2026-2031 yn gosod allan sut y bydd y Cyngor yn parhau i weithio tuag i fod yn sefydliad carbon sero net, ymrwymiad allweddol o fewn Cynllun y Cyngor Fe ddaeth Cynllun Tuag at Sero Net blaenorol wedi dod i ben ym 2025, mae'n hanfodol mabwysiadu Cynllun Strategol newydd i gynnal cynnydd. Gofynnir i'r Pwyllgor Craffu adolygu a rhoi mewnbwn ar y meysydd blaenoriaeth a'r gweithredoedd arfaethedig o fewn Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2026–2031.
--

3. Rôl y Pwyllgor Sgriwtini ac argymhellion

- ☒ Er sicrwydd
- ☒ Er argymhelliad i'r Pwyllgor Gwaith
- ☒ Er gwybodaeth

Argymhelliad(ion): Gofynnir i'r Pwyllgor argymell Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2026–2031 i'r Pwyllgor Gwaith i'w gymeradwyo.
--

4. Sut mae'r argymhelliad(ion) yn cyfrannu at amcanion Cynllun y Cyngor?

Mae'r argymhelliad yn cefnogi'n weledigaeth Cynllun y Cyngor:
"Creu Ynys Môn sy'n iach a llewyrchus lle gall pobl ffynnu."

Mae hefyd yn alinio â'r Amcan Strategol Newid Hinsawdd:
"Ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid, a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030."

Mae'r Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2026–2031 yn nodi sut y bydd y Cyngor yn parhau ar y daith i fod yn sefydliad carbon sero net trwy:

- Lleihau allyriadau carbon,
- Cynyddu amsugno carbon, a
- Cryfhau gwytnwch sefydliadol i hinsawdd sy'n newid.

Mae'r Cynllun Strategol arfaethedig yn adeiladu ar gynnydd a gwersi a ddysgwyd o'r Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2022–2025, fel y manylir yn yr Adroddiad Terfynol (gweler papur cefndir).

Dylid nodi, bod y Cynllun Strategol yn cydnabod nad yw targed y Cyngor i ddod yn sefydliad sero net erbyn 2030 yn gyraeddadwy gyda'n hadnoddau presennol, yr amser sy'n weddill a'r graddfa'r ddatgarboneiddio sydd ei angen.

Mae'r Cynllun Strategol felly'n cynnig i'r Cyngor alinio â'r targed 'carbon sero net Cymru erbyn 2050' fel gosodwyd gan Ddeddf Amgylchedd (Cymru) 2016. Gwelir hefyd targedau a champau gweithredu penodol ar gyfer pob maes blaenoriaeth allweddol o fewn y Cynllun Strategol arfaethedig.

5. Themâu sgrïwtini allweddol

O fewn y meysydd blaenoriaeth y Cynllun Strategol, dylai'r pwyllgor roi ystyriaeth arbennig i'r agweddau canlynol:

1. Asedau'r Cyngor a thrafnidiaeth.
2. Brosesau'r Cyngor a datblygu staff
3. Risgiau a heriau allweddol

6. Pwyntiau allweddol / crynodeb

Mae chwe maes blaenoriaeth allweddol i'r Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2026-31 nodwyd islaw :-

1. Asedau ac Allyriadau Tai
 - Lleihau allyriadau carbon o adeiladau'r cyngor trwy fuddsoddi mewn mesuriadau carbon isel, gwella effeithlonrwydd ynni, lleihau gwastraff a chynyddu ailgylchu.
 - Sicrhau bod yr holl eiddo presennol a newydd yn wydn i'r hinsawdd.
 - Datgarboneiddio stoc tai cymdeithasol y cyngor.

2. Allyriadau Trafnidiaeth y Cyngor

- Trosglwyddo fflyd y cyngor i gerbydau trydan, datblygu cyfleusterau gwefru fflyd.
- Hyrwyddo ymddygiadau trafndiaeth cynaliadwy ar draws y sefydliad

3. Allyriadau'r Gadwyn Gyflenwi

- Gwella dealltwriaeth o allyriadau'r gadwyn gyflenwi trwy gaffael, gwneud hi'n ofynnol i gyflenwyr ddangos ymrwymïadau lleihau carbon.

4. Defnydd Tir, Adfer Natur a Bioamrywiaeth

- Mabwysiadu dull y Cyngor cyfan o atafaelu carbon tir, monitro dal carbon dros amser, a rheoli tir i gefnogi adferiad natur a bioamrywiaeth wrth gloi carbon lle bo hynny'n bosibl.

5. Datblygu'r Sefydliad

- Ymgorffori sero net ac addasu i'r hinsawdd ym mhrosesau busnes y cyngor, defnyddio ddata allyriadau ar gyfer penderfyniadau gwybodus.
- Adeiladu ymwybyddiaeth, sgiliau a gwybodaeth am newid hinsawdd ar draws y sefydliad

6. Prosiectau Strategol a Gwydnwch Hinsawdd

- Ymgorffori ystyriaethau hinsawdd, sero net, a bioamrywiaeth yn ein prosiectau strategol, asesu risgiau hinsawdd hirdymor, a sicrhau bod gwasanaethau'r cyngor yn wydn i hinsawdd sy'n newid.

7. Asesiadau effaith

7.1. Effeithiau posibl ar grwpiau gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Ni ragwelir unrhyw effeithiau

7.2. Effeithiau posibl ar bobl sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol (penderfyniadau strategol)

Ni ragwelir unrhyw effeithiau

7.3. Effeithiau posibl ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Ni ragwelir unrhyw effeithiau

7.4. Effaith posibl ar darged Carbon Sero Net y Cyngor -

Positif - Effaith gadarnhaol ar darged sero net y Cyngor trwy leihau allyriadau carbon.

8. Goblygiadau ariannol

Ni all y Cyngor ariannu hwn yn llawn ar ei ben ei hun, bydd cefnogaeth allanol gan lywodraethau Cymru a'r DU a chyrff eraill yn hanfodol.

Efallai bydd angen cyllid cyfatebol a rhaid defnyddio'r holl ffrydiau cyllido sydd ar gael yn llawn lle bo hynny'n bosibl.

9. Atodiadau

--

10. Awdur yr adroddiad a phapurau cefndir

Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2022 – 2025

Cynllun Tuag at Sero Net 22-25 – Adroddiad Diwedd Cyfnod

Awdur – Rhys A Williams (Rheolwr Newid Hinsawdd)

Ynys Môn
THE ISLE OF
Anglesey

Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2026 – 2031 Drafft

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg /

This document is also available in English.

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.llyw.cymru

Rhagair

Y Cyngorydd Ieuan Williams
Aelod Portffolio - Priffyrdd,
Gwastraff a Newid Hinsawdd

Rhys Howard Hughes
Dirprwy Prif Weithredwr

Mae newid hinsawdd yn effeithio ar bob un ohonom, a bydd yr hyn rydyn ni'n ei wneud nawr yn diffinio ein bywydau am genedlaethau i ddod. Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi ddatgan argyfwng hinsawdd, gan ymrwymo i ddod yn sefydliad carbon sero net.

Mae Cynllun y Cyngor 2023 - 2028 yn cydnabod Newid Hinsawdd fel amcan strategol - “ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030”.

Mae gweithio i gyflawni'r ymrwymiad hwn yn her y mae'r Cyngor yn mynd i'r afael â hi yn y Cynllun Strategol Tuag at Sero Net flaenorol. Mae'r Cyngor wedi rhoi prosiectau ar waith er mwyn lleihau ei allyriadau, datblygu ei wybodaeth, arbenigedd a chapasiti er mwyn lleihau allyriadau carbon a mesur cynnydd tuag at sero net.

Drwy adeiladu Ysgol y Graig fel ein hadeilad carbon sero net cyntaf a phorth parcio solar newydd ger ein pencadlys, rydym wedi dangos arweinyddiaeth ymarferol wrth leihau allyriadau drwy ddefnyddio cyllid allanol i wneud y mwyaf o'r effaith.

Er ein bod mewn sefyllfa well, ac er gwaethaf ein hymdrechion, rydym yn deall nad yw'r uchelgais i fod yn sero net erbyn 2030 yn gyraeddadwy o ystyried yr adnoddau sydd ar gael a'r amser sy'n weddill.

Ni fydd hyn yn atal y Cyngor rhag parhau i gymryd camau i leihau ei allyriadau carbon. Gan adeiladu ar y Cynllun Strategol blaenorol, mae Cynllun Strategol Tuag at Sero Net yma'n adnabod prif feysydd blaenoriaeth y Cyngor a'r camau gofynnol i wneud cynnydd pellach at ddod yn sefydliad carbon sero net. Byddwn yn parhau i gydweithio gyda Llywodraeth Cymru a phartneriaid eraill ar draws y sector i gyflawni'r cynllun hwn.

Pam bod angen Cynllun Strategol Tuag at Sero Net?

Mae newid hinsawdd yn her fyd-eang yn yr oes sydd ohoni, ac mae'n peri goblygiadau eang ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Mae ei effaith i'w weld yn lleol yn Ynys Môn, gan effeithio ar ein preswylwyr, ein cymunedau a'n hymwelwyr. Oherwydd hyn, mae angen gweithredoedd pendant er mwyn lleihau allyriadau a'r gallu i addasu i hinsawdd sy'n parhau i newid.

Mae Cynllun y Cyngor yn adnabod newid hinsawdd fel Amcan Strategol, gydag ymrwymiad i leihau ein hallyriadau carbon ac ymateb i'r argyfwng eiddaethol.

Fel awdurdod lleol, rydym yn cydnabod ein cyfrifoldeb i fod yn flaenllaw, a thrwy'r Cynllun Strategol hwn, byddwn yn adeiladu Cyngor sy'n fwy cynaliadwy sy'n cefnogi ein cymunedau i fod yn lleoedd iach a llewyrchus, lle gall pobl ffynnu.

Mae Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2026–2031 yn amlinellu agwedd y Cyngor at leihau ei cyfanswm allyriadau carbon, a sut fydd yn dod yn sefydliad sero net.

Mae'n rhaid i'r Cyngor leihau ei allyriadau ar draws ei wasanaethau os am fod yn sero net. Cyflawnir hyn drwy fuddsoddi yn ei adeiladau, datgarboneiddio trafndiaeth a gweithio gyda phartneriaid i leihau allyriadau'r gadwyn gyflenwi. Bydd yr allyriadau sy'n weddill yn cael eu cydbwyso drwy gyfrannu at niwtraleiddio carbon drwy reoli tir.

Mae'n rhaid manteisio ar y cyfleoedd hyn lle bynnag y bo'n bosibl a gweithio gyda phartneriaid allanol megis:

- Llywodraeth Cymru, CLILC a phartneriaid y sector cyhoeddus ar brosiectau hinsawdd a sero net;
- Sefydliadau'r sector preifat ar brosiectau penodol e.e. Porthladd Rhydd Ynys Môn;
- Ysgolion a grwpiau cymunedol er mwyn gweithredu ymhellach ar newid hinsawdd.

Uchafbwyntiau Cynllun Strategol Tuag at Sero Net

£18.5M

fuddsoddiad i ddatgarboneiddio
asedau'r Cyngor

20%
gostyngiad
mewn allyriadau
adeiladau ers
2019/20

Tai Cyngor
carbon isel
newydd

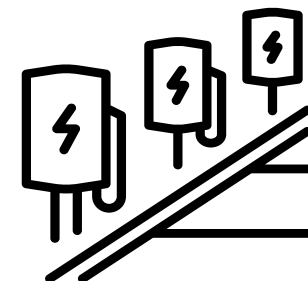
Diweddaru
cartrefi'r
Cyngor

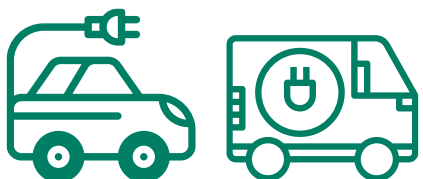
Estyniad Ysgol y Graig - ein hysgol carbon
sero net cyntaf

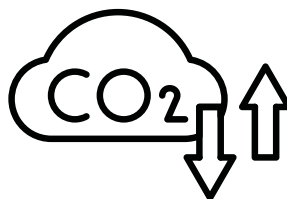
Pyrth ceir
solar
newydd ym
Mhencadlys
Llangefni

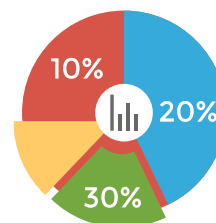
7
gorsaf gwefru
newydd ar gyfer
ceir

16%
o'n fflyd yn
gerbydau trydan

Gwelliannau
wrth fonitro
allyriadau
carbon

Oddeutu 14,000 o goed
wedi'u plannu

Cynnydd y Cynllun Strategol Tuag at Sero Net hyd yma

Mae adroddiad diwedd cyfnod Cynllun Strategol Tuag at Sero Net 2022 - 2025 yn cyflwyno nifer o gasgliadau a blaenoriaethau sydd wedi'u hystyried yn y Cynllun Strategol newydd:-

- Ni fydd y Cyngor yn cyflawni ei uchelgais sero net erbyn 2030. Mae hyn oherwydd diffyg adnoddau, capasiti a graddfa'r gwaith datgarboneiddio a niwtraleiddio carbon sydd ei angen; deallir fod y canfyddiad hwn yn cyd-fynd â disgwyliadau y rhan fwyaf, os nad pob Awdurdod Lleol yng Nghymru;
- Mi fydd angen buddsoddiad pellach i ddatblygu systemau casglu data, er mwyn gallu paratoi adroddiadau cywir a gwneud penderfyniadau gwybodus;
- Mae angen targedu ymdrechion datgarboneiddio yn y meysydd hynny lle byddant yn gwneud yr effaith fwyaf e.e. asedau, trafnidiaeth a chaffael;
- Bydd angen ymateb Cyngor cyfan i weithio i gyrraedd carbon sero net;
- Mae'n rhaid parhau i ymgorffori sero net a newid hinsawdd mewn prosesau llywodraethu a busnes.
- Gwelir nad yw cyfanswm allyriadau carbon y Cyngor wedi gostwng yn ôl y disgwyl yn ystod y blynyddoedd diwethaf (gweler Atodiad 1). Mae hyn yn bennaf oherwydd cynnydd mewn gwariant o fewn y gadwyn gyflenwi, gwelliannau yn ansawdd a newidiadau i'r data a gasglwyd. O ganlyniad, nid yw'r ffigurau blynyddol yn gwbl gymharol o flwyddyn i flwyddyn

Amcanion Strategol Cynllun y Cyngor

Cynllun y Cyngor 2023-2028 yw'r brif ddogfen ar gyfer gwneud penderfyniadau ar bob lefel; darparu fframwaith er mwyn cynllunio a gyrru blaenoriaethau yn eu blaen; siapio gwariant blynyddol; monitro perfformiad a chynnydd.

Wrth wraidd y cynllun, mae ein dyhead i weithio gyda phreswylwyr, cymunedau a phartneriaid ar Ynys Môn, i gynnig y gwasanaethau gorau posibl, gwella ansawdd bywyd i bawb a chreu cyfleoedd ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Mae ein chwe prif amcan yn adlewyrchu'r meysydd hynny y dylai'r Cyngor fod yn canolbwyntio arnynt.

Gweledigaeth Cynllun y Cyngor yw:

Creu Ynys Môn fydd yn
iach a llewyrchus lle gall
pobl ffynnu'.

Yr Iaith Gymraeg

Cynyddu'r cyfleoedd i ddysgu, magu
hyder a defnyddio'r iaith.

Gofal Cymdeithasol a Llesiant

Rhoi'r cymorth cywir ar yr adeg
cywir

Addysg

Sicrhau darpariaeth effeithiol ar
gyfer heddiw a chenedlaethau'r
dyfodol.

Tai

Sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw
rhywle yn 'gartref'.

Yr Economi

Sicrhau cyfleoedd i ddatblygu
economi'r ynys

Newid Hinsawdd

Ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael
â newid a gweithio tuag at bod yn
sefydliad sero net erbyn 2030.

Cynllun y Cyngor 2023 i 2028 (llyw.cymru),

Cynllun y Cyngor – Gwerthoedd

Mae Cynllun y Cyngor yn cael ei gefnogi gan werthoedd craidd y sefydliad, sy'n cael eu defnyddio i ddatblygu ac arwain gweledigaeth, cynlluniau strategol a gwasanaethau.

Tudalen 51

Parch

Rydym yn barchus ac yn ystyriol tuag at eraill er gwaethaf ein gwahaniaethau.

Cydweithio

Rydym yn gweithio fel tîm, gyda'n cymunedau a'n partneriaid, i gyflawni'r canlyniadau gorau ar gyfer pobl Ynys Môn.

Gonestrwyd

Rydym yn ymrwymedig i safonau uchel o ran ymddygiad ac uniondeb.

Hyrwyddo'r Cyngor a'r Ynys

Rydym yn creu ymdeimlad o falchder mewn gweithio i'r cyngor ac yn cyflwyno delwedd gadarnhaol o'r ynys:

Y Cylch Strategol

Mae'r cylch strategol yn adnabod y cynlluniau sydd mewn lle er mwyn sicrhau ein bod yn gallu cyflawni ein blaenoriaethau ac amcanion.

Mae hwn yn gynllun allweddol sy'n cyd-fynd â Chynllun y Cyngor ac sy'n cyfrannu at gyflawni'r amcanion strategol a'r weledigaeth.

Meysydd blaenoriaeth allweddol

- Allyriadau Asedau a Thai
- Allyriadau Trafnidiaeth y Cyngor
- Allyriadau'r Gadwyn Gyflenwi
- Defnydd Tir, Adferiad Natur a Bioamrywiaeth
- Datblygu'r Sefydliad
- Prosiectau Strategol a Gwydnwch i Newid Hinsawdd

Tudalen 53

Gall gyfyngiadau ariannol effeithio ar allu'r Cyngor i lwyddo yn y meysydd blaenoriaeth hyn

Allyriadau Asedau a Thai

Pam bod hyn y bwysig?

Gwnaeth asedau'r Cyngor, yn cynnwys swyddfeydd, ysgolion, canolfannau hamdden a chartrefi gofal gynhyrchu 5,504 tonnall o allyriadau carbon (tCO₂e) yn 2024/25 - oddeutu 11% o'n hól-troed cyfan.

Mae lleihau allyriadau o'r defnydd gwres, gaeuadau a'r ynni yn yr adeiladau rydyn ni'n eu defnyddio ac yn berchen arnynt yn hollbwysig at gyflawni sero net.

Fel landlord unedau busnes, tai cymdeithasol, a daliadau amaethyddol, bydd gwella effeithlonrwydd ynni yn torri carbon yn ogystal â lleihau costau, mynd i'r afael â thlodi tanwydd a gwella ansawdd a gwydnwch ein hasedau.

Beth ydyn ni am ei wneud?

Lleihau allyriadau carbon o'r adeiladau rydyn ni'n eu defnyddio.

Buddsoddi mewn mesurau effeithlonrwydd ynni er mwyn lleihau costau rhedeg.

Sicrhau bod ein hadeiladau, hen a newydd, a'n cartrefi yn gwrthsefyll hinsawdd sy'n parhau i newid.

Lleihau gwastraff drwy gynyddu'r hyn sy'n cael ei ailgylchu yn ein hadeiladau.

Datgarboneiddio stoc tai cymdeithasol y Cyngor.

Sut ydyn ni am wneud hyn?

Buddsoddi yn ein hasedau i leihau allyriadau carbon drwy welliannau wedi'u hariannu drwy grant a chyllidebau chynnal a chadw cyfalaf.

Gweithredu safonau effeithlonrwydd ynni a gwydnwch hinsawdd ar gyfer yr holl waith adnewyddu ac unrhyw adeilad newydd.

Adnabod a gweithredu mesurau i gyrraedd y cyfradd ailgylchu o 70% ar draws adeiladau'r Cyngor.

Sicrhau bod holl gartrefi'r Cyngor yn cyrraedd sgôr EPC C (Sgôr o 75) erbyn 31 Mawrth 2031, lle bo'n ymarferol.

45 tŷ cyngor newydd bob blwyddyn i gyrraedd sgôr EPC A yn ogystal â safonau allyriadau isel ar gyfer hen dai Cyngor sy'n cael eu prynu.

Allyriadau Trafnidiaeth y Cyngor

Pam bod hyn y bwysig?

Gwnaeth allyriadau o ddefnydd trafndiaeth gynhyrchu 6239 tCO₂e yn 2024/25, oddeutu 12% o gyfanswm ein allyriadau.

Mae allyriadau trafndiaeth yn cynnwys defnyddio cerbydau fflyd, teithio busnes, cymudo a gweithio gartref.

Mae defnyddio trafndiaeth yn hollbwysig ar gyfer darparu gwasanaethau ledled Ynys Môn, ac mae'n rhan o allyriadau gweithredol uniongyrchol y Cyngor.

Yn yr un modd, mae allyriadau anuniongyrchol y Cyngor yn cynnwys teithio busnes staff mewn cerbydau personol a chymudo i'r gwaith.

Beth ydyn ni am ei wneud?

Parhau i drawsnewid fflyd y Cyngor yn gerbydau trydan.

Datblygu isadeiledd gwefru cerbydau trydan y Cyngor.

Datblygu a gweithredu mentrau i annog agweddau cadarnhaol tuag at dtrafnidiaeth gynaliadwy ar draws y Cyngor.

Sut ydyn ni am wneud hyn?

Cynyddu nifer y cerbydau trydan yn fflyd y Cyngor.

Datblygu a diweddarau isadeiledd gwefru cerbydau trydan er mwyn cefnogi'r gwaith o drawsnewid y fflyd.

Anelu i leihau allyriadau carbon y fflyd i 360 tCO₂e bob blwyddyn erbyn 2031.

Cynyddu'r defnydd o gerbydau trydan y fflyd er mwyn lleihau allyriadau teithio busnes.

Gwella ymwybyddiaeth or effaith amgylcheddol o gweithio adref a cymudo i'r gwaith

Cefnogi'r gweithlu i leihau eu hallyriadau cymudo.

Allyriadau'r Gadwyn Gyflenwi

Pam bod hyn y bwysig?

Roedd caffael nwyddau a gwasanaethau gan ein cadwyn gyflenwi yn cynrychioli 77% o'n hallyriadau ar gyfer 2024/25.

Ar hyn o bryd mae allyriadau o gadwyn gyflenwi'r Cyngor yn cael eu cyfrifo yn seiliedig ar 6 wariant - wrth i ni wario mwy, mae'r allyriadau'n cynyddu.

Mae bob penderfyniad i brynu yn cynnwys cost carbon, gan ei gwneud hi'n hanfodol ymgorffori meini prawf lleihau carbon ym mhob caffael.

Beth ydyn ni am ei wneud?

Defnyddio prosesau caffael i wella dealltwriaeth y Cyngor o ddata allyriadau ei gadwyn gyflenwi.

Sicrhau bod cyflenwyr yn dangos eu hymrwymiad i leihau carbon drwy brosesau tendro, monitro ac adrodd.

Defnyddiwch ddata allyriadau'r gadwyn gyflenwi i wneud penderfyniadau carbon isel gwybodus.

Sut ydyn ni am wneud hyn?

Integreiddio gwerth cymdeithasol, allyriadau carbon, a nodau bioamrywiaeth ym mhob caffaeliad.

Blaenoriaethu contractau gwerth uchel a charbon uchel i leihau allyriadau'r gadwyn gyflenwi e.e. casglu gwastraff, prydau bwyd ysgol, contractwyr priffyrdd a phrosiectau cyfalaf mawr.

Darparu hyfforddiant i staff a chyflenwyr i ffrydio gwerth cymdeithasol a gofynion amgylcheddol.

Defnyddiwch ddata allyriadau cadarn i fonitro a gwneud penderfyniadau gwybodus.

Defnydd Tir, Adferiad Natur a Bioamrywiaeth

Pam bod hyn y bwysig?

Mae'r Cyngor yn rheoli portffolio amrywiol o dir, gan gynnwys daliadau amaethyddol, safleoedd gwastraff, caeau ysgolion ac ardaloedd pori.

Mae gwella defnydd tir ac adfer natur yn hanfodol i gyflawni sero net gan ei fod yn ein galluo i wrthbwysu allyriadau na ellir eu dileu'n llwyr.

Drwy reoli tir yn well, rydym yn lleihau ein hól-troed allyriadau ond hefyd yn cyflawni manteision ehangach megis gwella bioamrywiaeth, gwydnwch hinsawdd, atal llifogydd ac iechyd pridd.

Mae'r camau gweithredu hyn yn cyd-fynd â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 ac yn dangos arweinyddiaeth wrth fynd i'r afael â newid hinsawdd wrth gefnogi llesiant cymunedol a chynaliadwyedd hirdymor.

Beth ydyn ni am ei wneud?

Datblygu dull Cyngor cyfan o ddal carbon tir ar draws holl asedau a thir y Cyngor, gan gynnwys monitro'r carbon a ddaliwyd dros amser.

Cefnogi camau gweithredu allweddol a nodwyd yng Nghynllun y Cyngor i reoli ein tir yn effeithiol i gefnogi adferiad natur a bioamrywiaeth, a chloi carbon lle bo modd gwneud hynny.

Sut ydyn ni am wneud hyn?

Gwaelodlin fanwl o'r holl asedau, tir a mathau a sefydlu proses fonitro i fonitro'r carbon a ddaliwyd o fewn 2 flynedd.

Mesur y carbon a gasglwyd drwy weithgareddau'r Cyngor.

Manteisio ar gyfleoedd i wella'r gwaith o ddal carbon drwy brosiectau bioamrywiaeth, adfer natur a rheoli tir e.e. plannu coed.

Cefnogi ysgolion i blaenoriaethu cyflawni achrediad cynladwyedd cydnabyddedig erbyn 2031.

Datblygu'r Sefydliad

Pam bod hyn y bwysig?

Mae datblygiad sefydliadol yn allweddol i gyrraedd sero net drwy alluogi newid systematig mewn diwylliant ar draws y Cyngor.

Drwy fuddsoddi mewn sgiliau, hyfforddiant ac arweinyddiaeth, gallwn fathrin y gallu i newid ymddygiad.

Bydd fframweithiau llywodraethu ac atebolrwydd cryf yn helpu i olrhain cynnydd y Cynllun Strategol yma.

Beth ydyn ni am ei wneud?

Integreiddio carbon sero net ac addasu i'r hinsawdd ym mhrosesau busnes y Cyngor.

Defnyddio data allyriadau i wneud penderfyniadau gwybodus.

Datblygu ymwybyddiaeth, sgiliau a gwybodaeth am yr hinsawdd ar draws y Cyngor.

Sut ydyn ni am wneud hyn?

Integreiddio sero net ac addasu i'r hinsawdd i brosesau busnes a sicrhau eu bod yn cael eu trin fel blaenoriaethau wrth wneud penderfyniadau.

Gwella'r gwaith o gasglu a dadansoddi data allyriadau.

Sefydlu llinell sylfaen allyriadau carbon ar gyfer stoc tai'r Cyngor a gwella data'r gadwyn gyflenwi.

Ymgorffori cynaliadwyedd mewn rhaglenni hyfforddi, datblygiad proffesiynol ac arweinyddiaeth.

Cynnwys ymrwymïadau newid hinsawdd mewn disgrifiadau swyddi ar gyfer swyddi newydd a swyddi a hysbysebir.

Targedu cyfathrebiadau i ymgorffori gweithredu ar yr hinsawdd ar draws Gwasanaethau'r cyngor gan gynnwys ymgyrch newid ymddygiad i leihau'r defnydd o ynni ar safleoedd y Cyngor.

Prosiectau Strategol a Gwydnwch yr Hinsawdd

Pam bod hyn y bwysig?

Mae gan y Cyngor ystod o brosiectau strategol a chyfalaf sy'n cynnwys datblygu adeiladau ysgol newydd, cyfleusterau gofal, datblygu economaidd ac adfywio.

Mae'n hanfodol bod pob prosiect yn ystyried newid hinsawdd yn weithredol, yn cefnogi ein targed sero net ac yn gwella bioamrywiaeth.

Rhaid i'r Cyngor hefyd wella ei ddealltwriaeth o effeithiau disgwylidig newid hinsawdd er mwyn sicrhau bod ei wasanaethau'n parhau i fod yn wydn, yn rheoli risgiau sy'n dod i'r amlwg yn effeithiol ac yn addasu i hinsawdd sy'n newid.

Beth ydyn ni am ei wneud?

Sicrhau bod prosiectau strategol yn cynnwys ystyriaethau hinsawdd, carbon sero net a bioamrywiaeth o'r cychwyn cyntaf.

Cael gwell dealltwriaeth o'r risgiau hinsawdd hirdymor sy'n wynebu'r Cyngor. Nodi sut mae'n rhaid iddo addasu i effeithiau hinsawdd sy'n newid a sicrhau bod Gwasanaethau'r Cyngor yn wydn.

Sut ydyn ni am wneud hyn?

Integreiddio ystyriaethau carbon a bioamrywiaeth ym mhob prosiect strategol.

Gweithredu mesurau i leihau allyriadau carbon a gwella bioamrywiaeth o fewn prosiectau'r Cyngor.

Gwerthuso risgiau hinsawdd hirdymor sy'n wynebu'r Cyngor.

Gwerthuso parodrwydd y Cyngor i ymateb i argyfyngau sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd.

Rhoi camau addasu ar waith i sicrhau bod Gwasanaethau'r Cyngor yn wydn.

Goblygiadau Ariannol

Mae'r Cyngor wedi buddsoddi'n sylweddol ar draws ei bortffolio asedau i leihau allyriadau carbon uniongyrchol. Bydd y buddsoddiad cyfalaf hwn yn barhaus a bydd angen iddo weithio ochr yn ochr â buddsoddiadau refeniw parhaus y Cyngor ar draws y meysydd blaenoriaeth allweddol a nodwyd yn y Cynllun Strategol hwn.

Ni all y Cyngor ariannu hyn yn llawn ar ei ben ei hun, bydd cefnogaeth allanol gan lywodraethau Cymru a'r DU a chyrff eraill yn hanfodol.

Edallai y bydd angen cyllid cyfatebol a rhaid manteisio'n llawn ar bob ffynhonnell ariannu sydd ar gael lle bo modd.

Bydd y Cyngor hefyd yn ystyried defnyddio ei gronfeydd wrth gefn ei hun, cyfraniadau o gyllidebau refeniw a defnyddio benthyca darbodus, os yw'n bodloni gofynion y Cod Ymarfer, i wneud y mwyaf o gyllid grant neu fel cyllid sylfaenol lle bo angen a lle mae'r cyllid ar gael.

Llywodraethu: Monitro a Gwerthuso

Byddwn yn adeiladu ar drefniadau llywodraethu o'r Cynllun Strategol Tuag at Sero Net flaenorol. Bydd trefniadau'n sicrhau eglurder, atebolrwydd, cydlyniaid a'r cyfle i fonitro cynnydd yn effeithiol.

Bydd cynllun gweithredu blynyddol yn cael ei sefydlu, a bydd cynnydd yn cael ei adolygu bob chwarter drwy'r Grŵp Llywio Sero Net. Bydd y Grŵp Llywio yn adrodd i'r Tîm Arweinyddiaeth lle bo angen.

Bydd adroddiad cynnydd blynyddol yn cael ei gynhyrchu gan gynnwys adolygiad o'r cynllun strategol ac rydym yn asesu ein cynnydd, targedau, risgiau sy'n dod i'r amlwg a chyfleoedd yn rheolaidd i sicrhau bod ein camau gweithredu yn adlewyrchu meysydd blaenoriaeth allweddol y Cynlluniau Strategol.

Bydd camau gweithredu allweddol a nodwyd o fewn amcan strategol Newid Hinsawdd Cynllun y Cyngor yn cael eu hadrodd i'r Bwrdd Rhaglen Gwella a Moderneiddio.

Bydd y Cyngor yn parhau i fonitro allyriadau carbon wrth gyflawni ei adroddiadau blynyddol i Lywodraeth Cymru; gan sicrhau tryloywder, atebolrwydd, a phenderfyniadau sy'n seiliedig ar ddata sy'n cefnogi ein targedau hinsawdd.

Atodiad 1 – Targedau Sero Net y Cyngor

Mae gwersi a ddysgwyd o'r Cynllun Tuag at Sero Net 2022-2025 yn dod i'r casgliad nad yw sero net erbyn 2030 yn darged ymarferol. O ganlyniad, rhaid i'r Cyngor sicrhau bod y targed i gyflawni carbon sero net yn fwy realistig a chyraeddadwy.

Bydd y Cyngor yn cynnal y targed cyffredinol o ddod yn garbon sero net erbyn 2050 yn unol a brif targed Cymru gosodwyd gan Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

Targedau Maes Blaenoriaeth Allweddol i'w cyflawni erbyn 2031 yw:-

Asedau a Thai

- Gostyngiad o 22% mewn allyriadau o ddefnyddio ein hadeiladau erbyn 2031.
- Sylfaen allyriadau tai wedi'i sefydlu gyda gostyngiad o 10% mewn allyriadau cyffredinol (o adnewyddu tai a gosodiadau solar).
- Cyfradd ailgylchu o 70% ar draws adeiladau a reolir gan y Cyngor.

Allyriadau Trafnidiaeth y Cyngor

- Anelu i leihau allyriadau carbon y fflyd i 360 tCO₂e bob blwyddyn.
- Gostyngiad o 30% mewn allyriadau o deithio busnes erbyn 2031.

Allyriadau'r Gadwyn Gyflenwi

- Cyflawni 50% o gyfanswm gwariant y gadwyn gyflenwi lle mae cyflenwyr wedi darparu cynlluniau lleihau carbon yn seiliedig ar dargedau blynyddol cronus.

Atodiad 2 – Ôl-troed Carbon y Cyngor

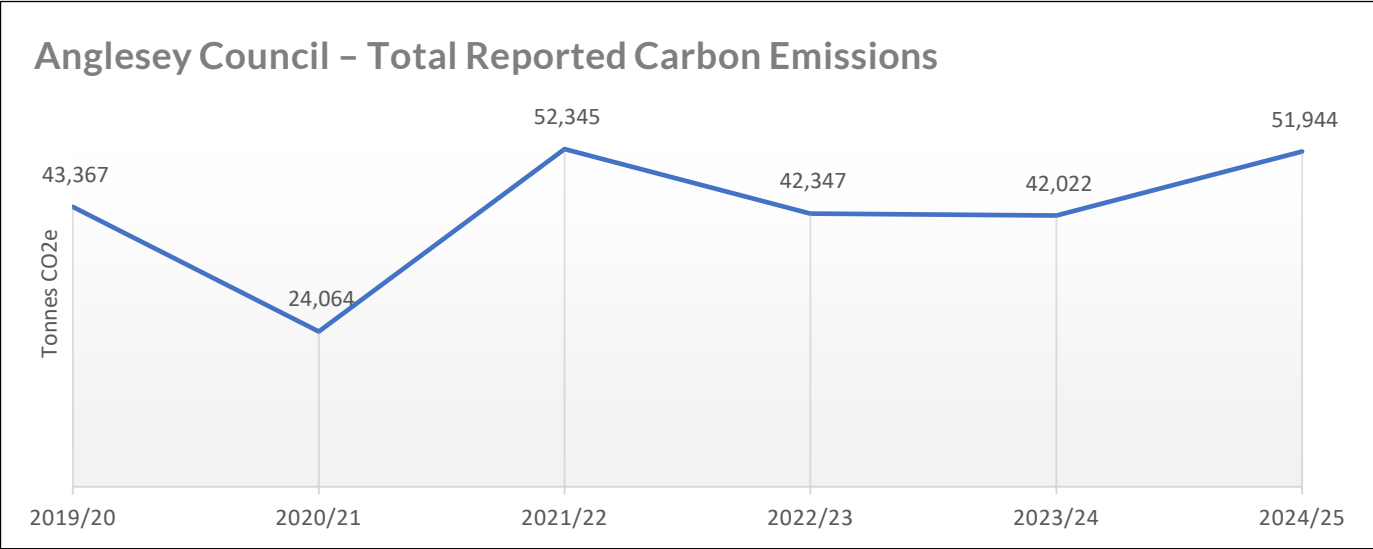
Mae'r Cyngor yn adrodd ar ei allyriadau carbon i Lywodraeth Cymru o fewn y fframwaith 'adrodd sero net' blyneddol.

Gan ddefnyddio'r data a gyflwynir, gall y Cyngor fonitro ei allyriadau carbon, nodi blaenoriaethau ac olrhain cynnydd wrth iddo weithredu'r Cynllun Strategol Tuag at Sero Net.

Yn seiliedig ar y data a gyflwynwyd i WG:

Cyfanswm allyriadau carbon y Cyngor oedd 51,944 tonnell o gyfwerth â charbon deuocsid (tCO₂e) yn 2024/25.

- Mae hyn yn seiliedig ar allyriadau a gyfrifir dan gategorïau adeiladau, trafndiaeth, gwastraff a'r gadwyn gyflenwi.
- Mae llawer o ffactorau wedi effeithio ar allyriadau o fewn y categorïau hyn megis newidiadau mewn gofynion data, methodoleg i gyfrifo a newid gweithgareddau o fewn categorïau yr adroddir arnynt.

Atodiad 2 – Ôl-troed Carbon y Cyngor

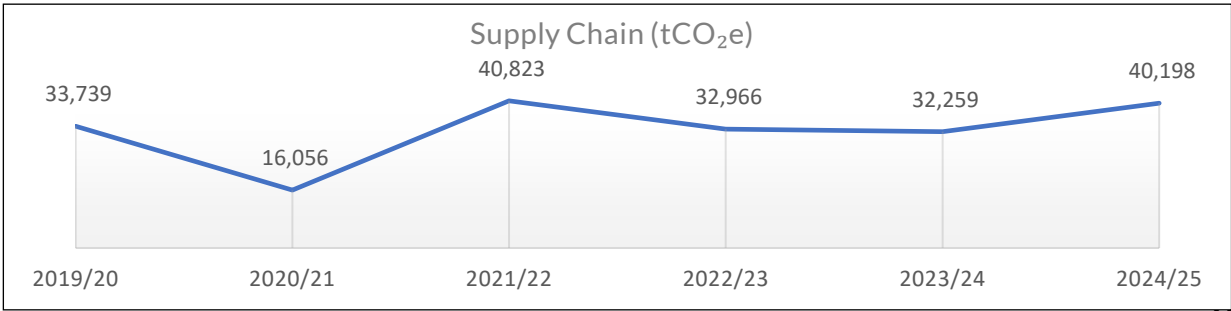
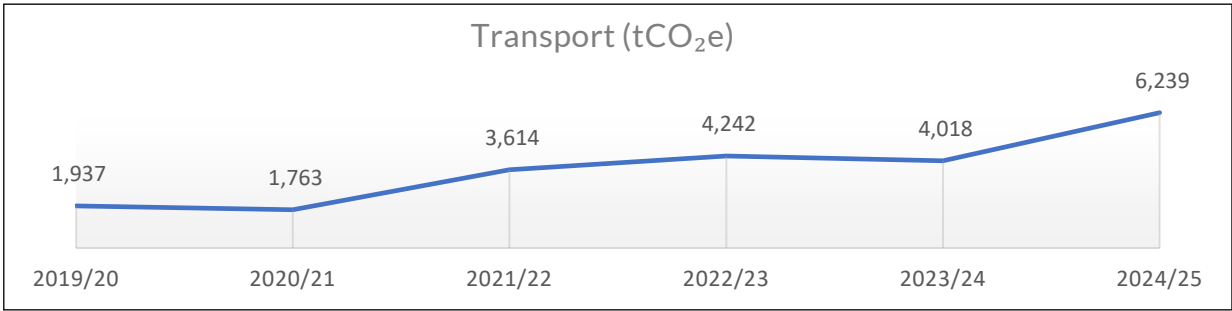
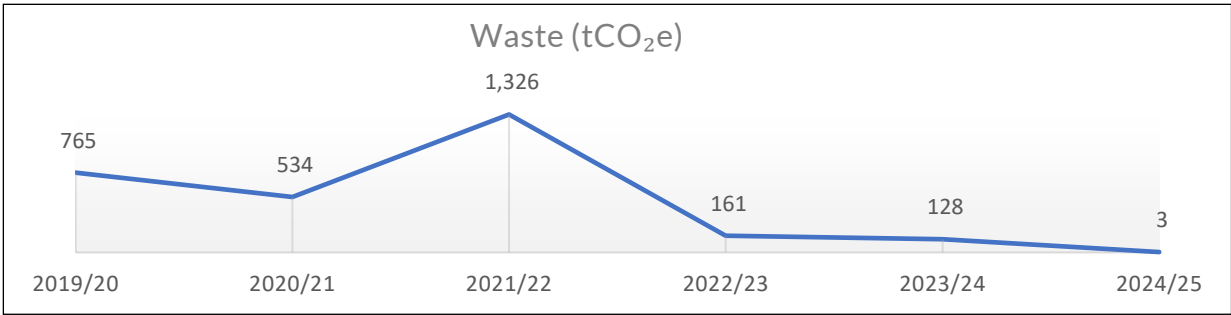
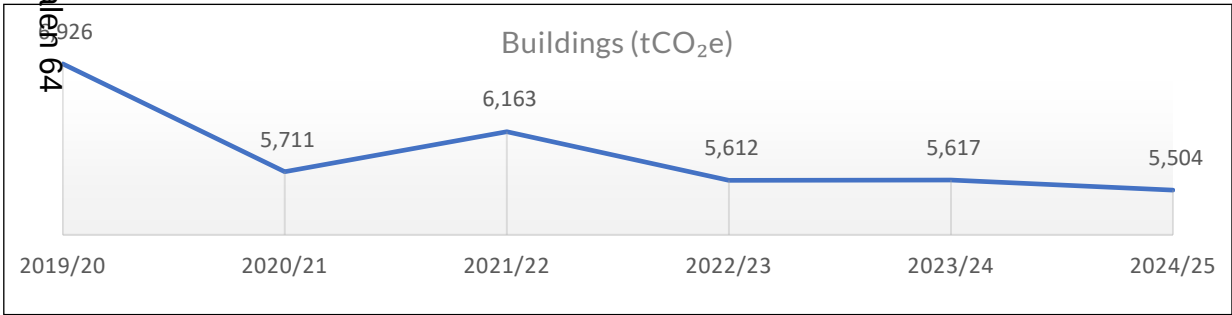
Mae data a chategoriau allyriadau 2024/25 yn dangos: -

Mae **adeiladau** wedi gweld gostyngiad mewn allyriadau o drydan, gwresogi a defnydd dŵr ar draws asedau'r cyngor flwyddyn ar ôl blwyddyn.

Mae allyriadau **trafnidiaeth** wedi cynyddu oherwydd gwelliannau yn y fethodoleg adrodd ac maent wedi dod yn fwy cywir ar gyfer data 2024/25.

Mae allyriadau **gwastraff** wedi lleihau oherwydd newidiadau i ffiniau adrodd a chael gwared ar adrodd dyblyg.

Cyfrifir allyriadau'r **Gadwyn Gyflenwi** yn seiliedig ar faint mae'r Cyngor yn ei wario yn ystod y flwyddyn ariannol ac ar y math o nwyddau a gwasanaethau sy'n cael eu caffael. Gan fod y Cyngor wedi gwario mwy yn 2024/25, mae'r allyriadau cyfatebol hefyd wedi cynyddu.

22/11/2024

Cyngor Sir Ynys Môn Adroddiad Sgriwtini

Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	21 Ionawr, 2026
Pwnc:	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Cadeirydd Sgriwtini:	Cynghorydd Jeff Evans

1. Pwy fydd yr aelod portffolio yn cyflwyno / arwain yr adroddiad?

Aelod Portffolio	Rôl
Amherthnasol	
Swyddog Gwasanaeth (yn cefnogi)	Rôl
Dyfan Sion	Pennaeth Gwasanaeth Democrataidd

2. Pam y gofynnir i'r Pwyllgor Sgriwtini ystyried y mater

Cynorthwyo'r Pwyllgor Sgriwtini i ystyried, cytuno ac adolygu ei flaen raglen ar gyfer 2025/26
--

3. Rôl y Pwyllgor Sgriwtini ac argymhellion

- ☒ Er sicrwydd
☐ Er argymhelliad i'r Pwyllgor Gwaith
☐ Er gwybodaeth

Argymhelliad(ion): Gofynnir i'r Pwyllgor: A1 gytuno'r fersiwn gyfredol o'r flaen raglen waith ar gyfer 2025/26 A2 nodi'r cynnydd a wnaed hyd yma o ran gweithredu'r flaen raglen waith.
--

4. Sut mae'r argymhelliad(ion) yn cyfrannu at amcanion Cynllun y Cyngor?

Rhaglennu gwaith yn effeithiol yw sylfaen sgriwtini effeithiol mewn llywodraeth leol. Mae ein blaen raglenni gwaith treigl ar gyfer Sgriwtini wedi'u halinio â blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor a'r rhaglenni trawsnewid corfforaethol – ac yn sicrhau bod rôl sgriwtini Aelodau yn gwneud cyfraniad go iawn i flaenoriaethau gwella'r Cyngor.

5. Themâu sgriwtini allweddol

Amherthnasol

6. Pwyntiau allweddol / crynodeb

1. Cefndir

1.1 Rhaglennu gwaith yn effeithiol yw sylfaen swyddogaeth sgrwtini effeithiol llywodraeth leol¹. O'i wneud yn dda, gall rhaglennu gwaith fod o gymorth i osod y sylfeini ar gyfer gwaith amserol sydd wedi ei dargedu ar faterion o bwysigrwydd lleol sy'n dangos ble gall sgrwtini Aelodau ychwanegu gwerth. Mae arfer dda'n hyrwyddo dau fater allweddol a ddylai fod wrth galon y flaen raglen waith sgrwtini:

- i. Her mewn perthynas â blaenoriaethu ffrydiau gwaith
- ii. Yr angen am ymagwedd a arweinir gan aelodau a rhyngwyneb gyda swyddogion.

1.2 Egwyddorion sylfaenol rhaglennu gwaith yn dda²

- Ni ddylai rhaglennu gwaith fod yn broses "cychwyn-stopio"
- Rhaglenni gwaith sy'n cyd-fynd â'i gilydd ar gyfer pwyllgorau sgrwtini gwahanol
- Cydbwysedd rhwng gwahanol ddulliau o weithio
- Proses effeithiol ar gyfer rhoi gwybod am / uwch gyfeirio materion i'r Pwyllgor Gwaith
- Mewnbwn a sylwadau cydranddeiliaid mewnol
- Gweithio'n agos â'r Pwyllgor Gwaith
- Cysylltiadau gyda'r Adroddiad Sgrwtini Blynnyddol (teclyn ar gyfer gwerthuso a gwella)

2. Cyd-destun Lleol

2.1 Mae'r arfer o raglennu gwaith ymlaen llaw wedi cael ei hen sefydlu ac mae'r rhaglenni gwaith yn raglenni treigl sy'n canolbwyntio ar ansawdd y gwaith craffu ac sydd â llai o eitemau er mwyn ychwanegu gwerth. Maent yn declyn pwysig i gynorthwyo Aelodau i flaenoriaethu eu gwaith ac fe'u trafodir gyda'r Tîm Arwain a'r Penaethiaid Gwasanaeth. Bydd y ddau bwyllgor yn adolygu cynnwys eu rhaglenni gwaith yn rheolaidd er mwyn sicrhau eu bod yn berthnasol ac yn adlewyrchu blaenoriaethau lleol. Mae ein trefniadau lleol ar gyfer cynllunio ymlaen bellach yn rhoi mwy o ffocws ar:

- Agweddau strategol
- Ymgynghori gyda dinasyddion / cydranddeiliaid eraill a chanlyniad hynny

¹ A Cunning Plan? Devising a scrutiny work programme, Canolfan Craffu Cyhoeddus (Mawrth 2011)

² A Cunning Plan? Devising a scrutiny work programme, Canolfan Craffu Cyhoeddus (Mawrth 2011)

- Blaenoriaethau Cynllun y Cyngor a phrosiectau trawsnewid
- Risgiau a gwaith arolygu a rheoleiddio
- Materion ar flaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith.

Canlyniad: rhaglenni gwaith treigl ar gyfer pwyllgorau sgrwtini sydd wedi'u halinio â blaenoriaethau corfforaethol.

2.2 Cadeiryddion pwyllgor sy'n arwain ar ddatblygu blaen rhaglenni gwaith a'r rhaglenni hynny'n cael eu cyflwyno i'r Fforwm Cadeirydd ac Is-gadeiryddion Sgrwtini yn fisol ac ar gyfer eu cymeradwyo ym mhob cyfarfod arferol o'r pwyllgorau sgrwtini. Ystyrir y Fforwm fel cyfrwng pwysig ar gyfer goruchwyllo'r rhaglenni hynny a thrafod blaenoriaethau ar y cyd.

2.3 **Ymagwedd “Cyngor cyfan” tuag at Sgrwtini:** mae ein rhaglenni gwaith yn darparu sylfaen gref ar gyfer ein rhaglenni gwella gan sicrhau bod y rôl y mae Sgrwtini yn ei chwarae yn nhrefniadau llywodraethiant yr Awdurdod yn:

- Cefnogi proses gwneud penderfyniadau sy'n gadarn ac yn effeithiol
- Gwneud cyfraniad go iawn i flaenoriaethau gwelliant y Cyngor
- Parhau i esblygu.

3. Materion ar gyfer eu hystyried

3.1 Mae'r Pwyllgor Sgrwtini yn derbyn diweddariadau rheolaidd ar weithrediad ei flaen raglen waith. Mae copi o'r rhaglen waith gyfredol ar gyfer 2025/26 ynghlwm fel **ATODIAD 1** i'r adroddiad hwn fel y gellir cyfeirio ati ac mae'n cynnwys newidiadau a wnaed i'r rhaglen waith ers i'r Pwyllgor ystyried y ddogfen ddiwethaf³

3.2 Lle mae hynny'n briodol, gellir ychwanegu eitemau at flaen raglen waith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn ddinesig. Gellir cyflwyno ceisiadau am i eitemau ychwanegol gael eu cynnwys ar y rhaglen waith ar gyfer eu ystyried drwy lenwi Ffurflen Gais Aelodau yn gofyn am i eitem gael ei hystyried ar gyfer Sgrwtini. Yn y lle cyntaf, caiff y ceisiadau eu hystyried gan y Fforwm Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion, gan ddefnyddio'r meini prawf isod:

- Amcanion strategol a blaenoriaethau'r Cyngor (fel y cânt eu hamlinellu yng Nghynllun y Cyngor)
- Gallu'r Pwyllgor i ddylanwadu ar ac/neu i ychwanegu gwerth ynghylch pwnc penodol (bydd angen cwblhau Ffurflen Prawf Arwyddocâd Sgrwtini).

7. Asesiadau effaith

7.1. Effeithiau posibl ar grwpiau gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Amherthnasol

³ Cyfarfod o'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 18 Tachwedd, 2025

7.2. Effeithiau posibl ar bobl sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol (penderfyniadau strategol)

Amherthnasol

7.3. Effeithiau posibl ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Dim yn berthnasol yn achos y mater trosfwaol hwn ond bydd yn cael ei ystyried fel rhan hanfodol yn ystod y broses o baratoi ar gyfer cynigion penodol a fydd yn cael eu cyflwyno i'r Pwyllgor eu hystyried.

7.4. Effaith posibl ar darged Carbon Sero Net y Cyngor -

Amherthnasol

8. Goblygiadau ariannol

Amherthnasol

9. Atodiadau

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol 2025/26

10. Awdur yr adroddiad a phapurau cefndir

Elin Allsopp, Swyddog Sgrwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni LL77 7TW

RHAGLENNU EITEMAU AR GYFER SGRIWTINI MAI, 2025 → EBRILL, 2026 [Fersiwn dyddiedig 09/01/26]

Nodyn i Randdeiliaid a'r Cyhoedd

Mae yna [Brotocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgor Sgriwtini](#) wedi'i gyhoeddi gan y Cyngor.

Os ydych yn dymuno siarad ar unrhyw eitem benodol mewn Pwyllgor Sgriwtini yna dylech gofrestru eich diddordeb drwy gyflwyno cais ysgrifenedig gan ddefnyddio'r ffurflen sydd ar gael cyn gynted â phosibl ac o leiaf 3 diwrnod gwaith clir cyn cyfarfod y Pwyllgor penodol. Cewch wybodaeth am y cyfarfod, a pha eitemau fydd yn cael eu trafod wrth ddarllen y Blaen Raglen Waith yma. Cysylltwch â'r Rheolwr Sgriwtini os oes gennych unrhyw ymholiadau [Anwen Davies: AnwenDavies@ynysmon.llyw.cymru]

Tudalen 69

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Mai, 2025 (20/05/2025)	Mai, 2025 (20/05/2025)
Ethol Cadeirydd: 2025/26	Ethol Cadeirydd: 2025/26
Ethol Is-gadeirydd: 2025/26	Ethol Is-gadeirydd: 2025/26
Mai, 2025 (21/05/2025)-Cyfarfod Ychwanegol	
Canlyniadau'r Ymgysylltiad ar y Ddarpariaeth Addysg Ôl-16	
Adeilad Ysgol Uwchradd Caergybi	
Mehefin, 2025 (17/06/2025) – Ch4	Mehefin, 2025 (12/06/2025) – Addysg / Y Gymraeg
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch4: 2024/25	Y Gymraeg - Adroddiad Blynyddol ar Safonau'r Gymraeg: 2024/25 - Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2022-2032: Mesur Cynnydd→2024/25
Dogfen Gyflawni Flynyddol: 2025/26	Rhaglen Ariannol Llywodraeth y DU [Cronfa Ffyniant Bro Ynys Môn – Mesur Cynnydd]
Atgyweirio To Adeilad Canolfan Addysg y Bont: Gwersi a Ddysgwyd	
Eitem er gwybodaeth: Adroddiad Cynnydd Ch 4 2024/25 Uchelgais Gogledd Cymru	
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26
Dim cyfarfod wedi'i raglennu	Gorffennaf, 2025 (15/07/2025) - Gwasanaethau Brys

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
	Heddlu Gogledd Cymru
	Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru
	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26
Medi, 2025 (17/09/2025) – Ch1	Medi, 2025 (16/09/2025) – Cydweithio gyda Grŵp Llandrillo Menai a Phrifysgol Bangor
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch1: 2025/26	Grŵp Llandrillo Menai
Argymhellion Grŵp Tasg a Gorffen Sgriwtini: Gosod Tai'r Cyngor – diweddariad ar gynnydd	Prifysgol Bangor
Aelodaeth y Panelau Sgriwtini	Aelodaeth y Panelau Sgriwtini
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26
Hydref, 2025 (15/10/2025)	Hydref, 2025 (14/10/2025) – Trosedd ac Anrhefn
Adroddiad Blynyddol Bwrdd Partneriaeth Gogledd Cymru (Rhan 9): 2024/25	Menter Môn
Adroddiad Blynyddol Gwasanaeth Rhanbarthol Cynllunio at Argyfwng: 2024/25	Adroddiad Blynyddol Partneriaeth Diogelwch Cymunedol Gwynedd ac Ynys Môn: 2024/25
Canlyniadau'r Ymgynghoriad ar y Cynnig i Adleoli Dysgwyr Ysgol Uwchradd Caergybi i Adeilad Ysgol Newydd ar gyfer Dysgwyr 11-18 Oed	
Moderneiddio Cymunedau Dysgu: Achos Amlinellol Strategol (eitem eithriedig)	
Eitem er gwybodaeth: Uchelgais Gogledd Cymru: - Adroddiad Blynyddol: 2024/25 - Adroddiad Cynnydd Ch1: 2025/26	
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26
Tachwedd, 2025 (18/11/2025) - Ch2	Tachwedd, 2025 (13/11/2025) – Addysg
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch2: 2025/26	Canllawiau gwella ysgolion: fframwaith ar gyfer gwerthuso, gwella ac atebolrwydd
Adroddiad Hunanasesiad, Perfformiad a Llesiant 2024/25	Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Addysg
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26
	Tachwedd, 2025 (26/11/2025) – Iechyd

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
	Archwilio Cymru: Adroddiad Gofal Brys ac Argyfwng: Llif allan o'r Ysbyty – Rhanbarth Gogledd Cymru-mesur cynnydd
	Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru
	Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr
	Rhagfyr, 2025 (10/12/2025) – Cyfarfod Arbennig
	Ymgynghoriad Casglu Gwastraff ac Ailgylchu
	Cynllun Strategol Addysg Ddigidol
Ionawr, 2026 (21/01/2026) (bore)	Ionawr, 2026 (20/01/2026)
Sefydlu Cyllideb 2026/27 (cyllideb refeniw) - cynigion drafft cychwynnol	Diogelu Corfforaethol
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Adnoddau	Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn: - Adroddiad Blyneddol 2024/25 - Trefniadau llywodraethiant / craffu cynnydd ar wireddu'r Cynllun Llesiant
Cynllun Strategol Tuag at Sero Net	
Eitem er gwybodaeth: Adroddiad Cynnydd Ch2: 2025/26 Uchelgais Gogledd Cymru	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26	
Chwefror, 2026 (18/02/2026) – Cyllideb 2026/27	Dim cyfarfod wedi'i raglennu
Cynigion Drafft Terfynol Cyllideb 2026/27 – refeniw a chyfalaf	
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Adnoddau	
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26	
Mawrth, 2026 (18/03/2026) - Ch3	Mawrth, 2026 (17/03/2026)
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch3: 2025/26	Adroddiad Blyneddol ar Gydraddoldeb: 2024/25
Cynllun Busnes y Cyfrif Refeniw Tai: 2026/2056	Porthladd Rhydd Ynys Môn – mesur cynnydd
	Eitemau Mentrau Cronfa Ffyniant: - Y Gronfa Ffyniant Gyffredin-Mesur Cynnydd - Rhaglen Ariannol Llywodraeth y DU - Cronfa Ffyniant Ynys Môn-Mesur Cynnydd

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Eitem er gwybodaeth: Adroddiad Cynnydd Ch3:2025/26 Uchelgais Gogledd Cymru	
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2025/26
Ebrill, 2026- Dim cyfarfod wedi'i raglennu	Ebrill, 2026- Dim cyfarfod wedi'i raglennu

Eitemau i'w rhaglennu

Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
Rhaglen Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Chryfhau'r Gymraeg	Cynllun Gweithredu Llety Sipsiwn a Theithwyr
Cynllun Strategol Man-ddaliadau 2025-2030 (i ddilyn amserlen Cyllideb y Cyngor)	Gwella Dibynadwyedd a Gwytnwch ar draws y Fenai
Adroddiad Cynnydd Ch4: 2025/26 Uchelgais Gogledd Cymru	Effaith Twristiaeth ar Gymunedau Lleol Ynys Môn (penderfyniad gan y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio, 21/06/2023)
Cyd-Bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru	Cynllun Datblygu Lleol Ynys Môn
Cynllun Strategol Iechyd a Diogelwch	Digartrefedd Ynys Môn
Cynllun Strategol Creu Lle	Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru
	Rhaglen Ariannol Llywodraeth y DU [Cronfa Ffyniant Bro Ynys Môn]- Mesur Cynnydd] (Mehefin / Gorffennaf 2026)
	Cyfoeth Naturiol Cymru